

MAGYAR DRÁMAÍRÓK
19. SZÁZAD
I

OBERNYIK KÁROLY
(1814-1855)

FŐÚR ÉS PÓR

SZOMORÚJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN

1844

SZEREPLŐK

GRÓF ZALÁNFY KÁLMÁN

JULIA, *nőtestvére*

SZENKEY MÓRIC

AMÁLIA, *dalszínésznő*

TOLLASI, *hírlapíró*

KATI, *Julia szobaleánya*

EGY POLGÁR

MEGYEI TÁBLABÍRÁK, *csendőrök*

Jelige: Művem nem épen nyerni
jő; -

Magasról bukni is
dicső! -

ELSŐ FELVONÁS

Kéjelemmel bútorozott szoba, íróasztal, melyen irományok és könyvek rend nélkül hevernek. Előtte Szenkey Móric ül, s mély figyelemmel egy levelet olvas.

ELSŐ JELENET

SZENKEY

egyedül. Vállaljak hivatalt? - Fölsegítnék az alispáni székre? - Miért? Hogy szolgálja legyek másnak; - rabja hivatalomnak? - Nem; szabad akarok lenni; szabadságot akarok élvezni, melytől életemben annyi ideig fosztva valék. Lelkem nyugalmat, pihenést és szabadságot kíván! - Én tudom: mit tesz a lelket és akaratot lekötni! én érzem - igen érzem a szolgaság legkínosb pillanatit! - S most úr és kötetlen akarok lenni! Vigyétek boraitokat, embereiteket, kik vakon vezetőik után kiáltják a szájaikba mondott nevet; s tegyetek magatoknak más rabszolgát! *Készületbe teszi magát, hogy egy levelet írjon, az ajtón kopogás hallik.* Szabad! -

MÁSODIK JELENET

TOLLASI

belép. Alázatos szolgálja; domine spectabilis, szüntelen munka közt, mint egy hírlapszerkesztő! -

SZENKEY.

Szolgálja önnek, szerkesztő úr! *Kézszerítés.*

TOLLASI.

Sajátképpen én nem is szerkesztő: csak az újdonságok közlője, összeszedője, sokszor talán költője vagyok. De hiszen ez sokak előtt még fontosabb tárgy, mint a legnevezetesebb politikai esemény, pedig korunkban a politika láthatára igen nevezetes nézőhely! Csak most is, nemde, gonosz híreket közöl az újság? Mit mond ön Sz. megyei gyűlés hőseire s tragikus eseményére?

SZENKEY.

Még nem olvastam az újságot.

TOLLASI.

A mi hírlapunkat sem?

SZENKEY.

Azt sem.

TOLLASI.

Ó, levelezőink érdekes dolgokat közölnek; valóban érdekeseket. A Sz. megyei történet délicieuse! Születési arisztokrácia, pénzarisztokrácia: ez mind passable; de uram, botarisztokrácia! ilyesmi csak Kína nyomorú népénél látszhatott lehetőnek. Ön keserűen fog nevetni olvasásán, meglátandja.

SZENKEY.

Bármi történjék megyei életünkben, engem meglepni nem fog. Gazdag arisztokraták, szegény és míveletlen, s azért vásárolható alsó nemesség közt az út minden visszaélésekre nyitva van. Higgye meg ön: míg oligarcháink törve nem lesznek, addig ez alkotmánynak nincs üdvössége! Ész, pénz, születés, felülemelik őket az

írott törvényeken; s az ősiség csigahéja védi még akkor is, ha különben fényűzéseik- s kicsapongásaikkal tönkretevék magokat; s mit tehetnek ellenök a szegény megyei tisztek, ha tekintetök és pénzők sereg védőket állítanak melléjük!

TOLLASI. Fájdalom! - Apropos! Ön ugye a megyében igen jól áll. A közelgő tisztújításra mindenki önt óhajtja alispánnak.

SZENKEY. S én sajnálom, hogy e megtiszteltetést el nem fogadhatom.

TOLLASI. Mit? ön nem vállalna hivatalt?

SZENKEY. Nem, uram, nem vagyok idegen a fénytől: de független kívánok lenni.

TOLLASI. Megvallom, csodálom önt; s e nyilatkozatot nem vártam. Mi, fiatalok már szavazatokat szereztünk ön számára. Ön tudományos és munkás; s mit ér a lelkierő, ismeret, ha nincs kör kifejteni hatásukat? - Én alig tudhatok egyebet, mint újdonságokat híreket összeszedni, s azokat fashionable felöltöztetve a világ elébe adni; s mégis fölléptem a közpályára. Mit a közönség elébe éledelelül adok, nem fáradozásim, gondolkodásim szülötte: - néhány új esemény - pletykaság - s mégis ki mondhatja, hogy ily csekély fáradsággal is honomnak nem használok? Mit tehet meg az, kinek elme és tudomány mint letett kincs segédül állanak?

SZENKEY. Köszönöm önnek e véleményét: de én nem akarom a hivatal ezer hűtlen terheit magamra venni.

TOLLASI. Megyénk szabadelmű fiai éppen ily férfit kívánnak az elnöki székre. Itt sok gazdag és hatalmas úr, mágnások és mágnásocskák bírnak javakat. A közrendű nemesség jogai elnyomva. Néhány értelmesebbek tehát oly első tisztviselőt kívánnak, ki ez oligarchák ellene levén, bitorlásaiknak ellensúlyt vessen a mérlegbe! Igen! majd el is felejtém. De hiszen ön tudja már; hisz olvasá a városi újdonságokat.

SZENKEY. Nem, én nem olvastam.

TOLLASI. Nem olvasá ön? Ez különös! Embereink ezeket mindig legelőször elolvassák; ha szinte azután a hírlap fontosabb helyeinek átnézésére nem is érnek. Tehát eszerint nem tudja ön, hogy a fényűző gróf Zalánfy városunkban van.

SZENKEY. *felháborodva.* Gróf Zalánfy.

TOLLASI. Igen, uram, hallám, hogy az ön atyja egykor a gróf szüleinek halálos ellene volt.

SZENKEY. *zavartan.* Igen, igen, úgy volt! - S miképp tudja ön, hogy ő itt van?

TOLLASI. Miképp tudom? Fama kisasszony, kinek udvart szoktam tenni, szintúgy mindent kibeszél, mint akármely hölgy, sőt nem csak hölgy - akármely férfi. Nem hinné ön, hogy a hírlapi újdonságok írójának büroja reggtől délig tele van mindenféle emberrel. S mit hoznak? Híreket. Szépeket, rútakat, érdekes vagy érdekteleneket,

valókat vagy alaptalanokat, az mindegy. Sokszor egy alaptalan hír és költemény kedvesebb előttem, mint három való történet; mert amaz, mivel senki nem tudja, érdekesebb s majd mindig hírlapi vitákra ad alkalmat, s én semmit sem szeretek jobban, mint a korunkban oly közönségessé lett apró zsumnáli pörlekedéseket...

SZENKEY. Igen, igen; de miképp tudja ön, hogy gróf Zalánfy városunkban van?

TOLLASI. Ó, a dolog igen természetes! Emlékezhetik ön, nemrég mi botrány történt a városi német Thalia-templomában. Egymást érve jöttek róla a hírek hozzám. Sőt magam is, köztünk legyen mondván, hasonlóul sok másokhoz, kik a német színház frekventációja ellen deklamálnak, ott állék a parterre-en. Mit tettek a mágnások? kik tették? ki melyik páholyban volt: ezer ember hozott róla hírt, pedig magam is mindezt jól tudám. A seigneurök páholyai közt azonban volt egy, melyből egy mennyei szép és fejedelmi arc sugárzott le. Utánajártam, ki lett legyen e magasztos hölgy; és íme jól értesültektől azt hallám, hogy az Zalánfy Julia, Zalánfy Kálmán grófnak nőtestvére.

SZENKEY. Julia! Julia! nemde? - Szőke hajjal, nagy kék szemekkel?

TOLLASI. Meglehet. Oly részletesen nem vizsgáltam meg, mint a híreket. Csak felületesen, mint a mai korszellem, s azonban azóta több szép arcot is láttam.

SZENKEY. S mit tud ön, régen vannak városunkban?

TOLLASI. Hallám: néhány hete érkeztek: a telet s unalmas idejüket a városban *tölteni*, s alkalmasint - hogy a mai egynémely politikus író szokása szerint, nyomaték kedvéért kitételemnak rímcsengést adjak - pénzőket *elköltetni*. S nem rosszul. Gróf Zalánfy úgy ért a pazarláshoz, mint akármely angol lovag művész mesterségéhez. Soirékat ad, játszik, pénzt kölcsönözget, kétannyi tőkét kötelezve, au bon ton és ősi szokás szerint. Miképp mondják, már annyira van, hogy adósságai megközelítik egész értékét, s a csekély papiroskák kastélyával, kerteivel nemsokára olyforma komédiát fognak üzni, mint Fáraó sovány tehenei a kövérekkel.

SZENKEY. S a gróf nőtestvére szép alak nemde? Igen, ő szép!

TOLLASI. Charmant, kellemes; de tudja ön, már túl van az első fiatalság évein, azonban így is, ha a szépség kritikusa volnék: városunkban a második helyet a contesse nyerné el. Bár némelyek elsőnek tartják is; - no; ezek némi arisztokratikus fiatalok, kik nem akarják azt sehogy megengedni, hogy egy színész hölgy egy magas grófné előtt elnyerje az aranyalmát.

SZENKEY. Színésznő? Melyik az?

TOLLASI. A szép és bájos Amália.

SZENKEY. Amália? Nem ismerem.

TOLLASI. S ön még nem hallá őt? Nem hallá dalolni?

SZENKEY. Nem emlékezem; mert színházban ritkán jelenek meg.

TOLLASI. Nem hallá ön? Ezt ki ne mondja az ifjak előtt. Ily elmulasztások által az ember sokat vesz a közvéleményben. Ki őt legalább egyszer meg nem tapsolá, az nem gentleman, nem szabadelmű! Ezt tartja a világ ítélete!

SZENKEY. S nem tudja ön, honnan jött hozzánk az említett dalosnő?

TOLLASI. Én nem tudnám?! Szomszéd testvérhazából, Erdélyből. - Néhány napja lépett fel először, s szörnyű furore-t csinált, nem annyira művészete s hangja, mint szépsége által! Mert - bátran kimondhatom, itt senki sem hallja -; ő csak kezdő. Hanem szép, szép, mint a tavaszi virág. Mai cikkemben hosszasan megdicsértem hangját, játékát, mert szépsége fölemeli mindkettőt: azonban ez nem csuda; a szép mindig biztosítva van afelől, hogy egyszersmind míveltnek, jónak mondassék; valamint aki gazdag, egyszersmind számot tarthat a tanult, okos, nagylelkű nevezetre! Hírlapunk ugyan elvének tartja, hogy színházi ügyekkel s személyekkel bajlódni méltóságán alól van, hacsak néha őket amúgy diktátori hangon ostromozni nem kell: azonban a szépség mindenben kiváltsággal bír, mint a magyar nemes; s így mi is meglágyítók politikus kemény tollunkat, s engedtünk a bájnak, mint a hatalmas Róma görögön művészetének. S ez azért is van, hogy lapunk a közvélemény ízlésének kedveskedhessék.

SZENKEY. Nem hallotta ön, hogy családi nevén miképp nevezik őt?

TOLLASI. Királyok és színésznők többnyire csupán keresztnévvel szoktak bírni. - Kik közelebről ismerik vagy ismerni akarják, Ligeti Amáliának nevezik: azonban rien de tout ça! Mindkettő csak költött név!

SZENKEY. Tudja ön?

TOLLASI. Biztos adat után. Lássá ön: néhány nappal ezelőtt egy ifjú ember a színház csarnokában egy zsebkendőt talált. E történet, mint más egyéb is nálunk, elbeszéltetett, sőt a keszkenő letéttetett, hogy a nyilatkozó tulajdonos onnan elvihesse. A keszkenő a szép színésznőé volt, s oly szerencsés leheték, hogy saját kezeimmel adtam vissza. S körülnézván azt kandiságból H. K. betűket találtam szegletén.

SZENKEY. H. K. betűket? Bizonyosan látta ön?

TOLLASI. Minden bizonnyal. S e két betű ezerféle találgatásokra adott alkalmat. Mert kétségtől a szép hölgy valódi nevét e két betű zárja magában.

SZENKEY. Ha ő volna! Meg kell tudnom. *Fenn.* S hol tart szállást a szép dalosnő?

TOLLASI. *** utcában, numero, numero *tárcáját kiveszi*, numero 634, első emelet, jobbra első ajtó. Azonban látogatásokat nemigen fogad el. Újoncnak kell a színpadon lenni; mert a fiataloktól tartózkodó. Ámbár a gonosz világ azt állítja, hogy ez azért van; mivel egy-két

különösen kedvelt lovagjai vagynak. Lehet, hogy a világnak igazsága van.

SZENKEY

élénken. Hazugság! rágalom! Igen, igen, az ily hírek költöttek szoktak lenni.

TOLLASI

félre. Hohó! itt aligha többet nem tudnak a színésznőről, mint én. *Fent.* Meglehet, s legyen úgy. Egy színésznőnek élte szabad, s tőle az erkölcsiségről senki sem kér számot! - Nekünk, kik körében nem vagyunk, annyi mindenesetre szabad, hogy hozzá a páholyba szemcsövezhetünk.

SZENKEY.

Melyik páholyban szokott ülni?

TOLLASI.

Legfelső sor harmadik a színpadtól. Elmegyen ön ma a színházba?

SZENKEY.

Talán!!

TOLLASI.

Drámát adnak, a közönség gyér leend. Én mindenesetre megtekintem, mert nem akarom az egyszeri író példáját követni, ki színbírálatot írt oly estvékről, melyeken a színházban meg sem jelent. Azonban *óráját kiveszi* még játék idejéig némi fontos dolgot kell elvégeznem *kalapját veszi*. Reményilem, a színházban találkozandunk.

SZENKEY.

Elmegyek.

TOLLASI.

Ajánlom magamat *Szenkey kezét megszorítja, Tollasi el.*

HARMADIK JELENET

SZENKEY

egyedül. Hideg divat, s hírfészek! Azonban szabadelmű, s hírkutatásai nem ritkán hasznos szolgálatokat tesznek. - Húgom? Ha ő lenne! Egykor azt írák hozzánk Amerikába, hogy színpadra lépett. Nevét bizonyosan megváltoztatta! H. K. betűk! Bizonyosan ő! - Színházba megyek. Ott látni fogom. Nem ösmerek reá annyi év után. Nem; bizonyosan nem. - Egyenesen hozzá megyek. És ha idegen leend! Mit árt? - Ha testvérem ő: le kell lépnie a pályáról, mely a világ balítéleteit zárja magában. Én úr és gazdag vagyok, s véreimnek boldogoknak kell lenniök *csenget, inas belép.*

NEGYEDIK JELENET

SZENKEY.

Menj *** utcába, 634. szám alatti házba. Az első emeletben fölkeresed Ligeti Amália kisasszonyt, ki a színházban énekelni szokott; érted?

INAS.

Azt, kiről nótát is írtak valamelyik újságban?

SZENKEY.

Igen! menj hozzá, s mondd meg nevemben, hogy látogatást akarok tenni nála. Most néhány perc múlva.

INAS. Érttem, uram.
SZENKEY. El ne feledd: *** utca, 634. szám. *Inas el.* A látogatást bizonyosan elfogadja, azért készülök. *El a mellékajton.*

ÖTÖDIK JELENET

Amália szobája ízléssel bútorozva, gróf Zalánfy és Amália a belső szobából kilépnek.

KÁLMÁN. Igen, igen, csak fogadja őt kegyed. Addig én távozom.
AMÁLIA. De nem ismeri ön azon embert?
KÁLMÁN. Szüleink ismerék egymást; jószágaink szomszédosok valának. Pör és örökös harc dühöngött a gróf Zalánfy és nemes Szenkey család közt. Az öreg Szenkey gazdag volt; s gazdag nemesek büszkék, és örömet ellenkeznek a mágnási renddel. Hahaha! ön még nem tudja ezeket, szép Amália. Végre az öreg Szenkey egy atyám ellen indított pörben tetemesen megbukván, egyetlen fiával Amerikába ment. S ez egyetlen gyermek, ki kegyednél hódoló látogatását akarja tenni. Mondják, eszes, tanult. - De nem gentleman; társalkodása feszes és pedáns! Látszik, hogy az udvariatlan köztársaságban növekedett. Azonban - megvallom, becsülöm őt, hogy oly hölgnél megjelenni kíván, kinél gróf Zalánfy teszi udvarlását. Ez merész, derék fiú! Nemde, kedves Amália! Lehet, hogy a kegyed bájai fejét megzavarták, s ilyenkor a tudományok segédtelenül állanak. Ha szerelmet találna kegyed előtt vallani: legyen, kérem, iránta irgalmas. Ily vetélytárs ellenébe bátorságosítva vagyok. Tegye őt ámtásba. Hisz ezzel legtöbbet használhatunk bárkinek. Ő gazdag és hatalmas. Ösmeretsége s erszénye kegyednek ártani nem fog, csak hatalmat kell fölötte nyerni.

AMÁLIA. Uram, miképp vélekedik ön?
KÁLMÁN. Megbocsáss, szép nő! *Kezét ajkához viszi.* Tudom, tudom: a hölgyek legnehezebben veszik, ha hűségöket kétségbe hozzák. Kegyed hű maradand hozzám, nemde?
AMÁLIA. Ön szerénytelen ily kérdést tenni.
KÁLMÁN. Nem látja kegyed nyugalalmát? Tanúja, hogy bízom kegyed szívében! - Azonban távozom. Az új hős érkezni talál; látásomon zavarba jőne, s elfeledné a könyveiből betanult szerelmi szavakat, pedig kegyedet nem akarom megfosztani a játéktól. Leend szerencsénk kegyedhez a színházban?

AMÁLIA. Elmegyek.
KÁLMÁN. *óráját nézi.* Még csak öt óra. Reménylem, játék kezdeteig vetélytársam elvégzendí udvarlását. - Azért; - szabad kegyedet a színházba elkísérnem?
AMÁLIA. Felettébb fogok örülni e kitüntetésnek.

KÁLMÁN. Most ajánlom magamat szépségednek! A viszontlátásig, szép hölgy kezét csókol.

AMÁLIA. Isten önnel, kedves gróf *bemegy a mellékszobába.*

KÁLMÁN. Mégis szeretném tudni: miképpen jön ide Szenkey? Ennyi bátorságot nem vártam volna oly pór nemesben, s oly nevelés után! Azonban, ostoba én! Mit töröm akármin fejemet. Nem azért vagyok úr és mágus, hogy csekélységen gondolkodásom fáraszsam. A leány enyém! - *menni akar.*

HATODIK JELENET

SZENKEY *belép. Zalánfyt meglátván megütközik. Kálmán éles szemekkel végignézi Szenkeyt - csend. Alázatos szolgája.*

KÁLMÁN. Szolgája! -

SZENKEY *félre.* Ki ez? Mit akar itt?

KÁLMÁN *félre.* Talán ez lesz a kalandor! Bravó.

SZENKEY. Honn van a kisasszony?

KÁLMÁN. Igen, uram. Egyébiránt tessék cselédeit kérdezni! *Menni akar.*

SZENKEY. Köszönöm, uram - szabad lesz tudnom, ki áll előttem?

KÁLMÁN. Gróf Zalánfy Kálmán, szolgálatára.

SZENKEY *félre.* Hah - a gróf - Itt?

KÁLMÁN. S én reménylhetem a szerencsét, tudni becses személyét?

SZENKEY. Szenkey Mór!c!

KÁLMÁN. Örvendek rajta. Éppen távozni akarék. Megbocsát ön! *Félre.* Menj, szegény, menj. Ily komoly esetben fickók nem oly könnyen nyerne szívet. Ajánlom magamat.

SZENKEY. Szolgája önnek! *Kálmán elmegy.*

SZENKEY *egyedül.* Mit keresett ez ember itt? Miért jöve ide? A nagy urak sohasem tesznek látogatást magoknál kisebbeknél aljas haszonlesés nélkül. - Jőnek.

HETEDIK JELENET

Amália kijő a szobából, s Szenkeyt meglátva meghajtja magát.

SZENKEY. Üdvözlöm kegyedet, kisasszony! Megbocsát, hogy ily bátor valék *mélyen vizsgálja Amáliát, félre.* Arca ismeretlen!

AMÁLIA. Örvendek, uram; nemde Szenkey urat tisztelem házamnál?

SZENKEY. Szolgája! *Félre.* Egy vonás sem emlékeztet vissza!

AMÁLIA *megkínálja a leüléssel. Ha úgy tetszik!*

SZENKEY *leül, félre. Mégis kikeresendem a valót! - Fenn. Megenged, kegyes kisasszony, ha az ismeretlen első megjelenését is kérelemmel kezdi. - Reménylhetek?*

AMÁLIA. Hamit tehetek. Parancsoljon ön!

SZENKEY. Boldogult atyám, ki messze világrészen halt el, tartott magánál egy gyermeket, s később ifjút; a gyermek előbb gróf Zalánfyaknál volt - szolga. Igen, kisasszony, szolga; - mint egyéb mások, alávetve az uraság kényének, szeszélyeinek. Azonban a fiú a grófi udvartól - eljött; atyám házához fogadá őt, s elvivé magával messze az újvilágba, hol tíz évet töltött el. Ott atyám a szegény ifjút több hasznos szolgálat következtében megszeretné, s mint saját gyermekét kezdé növelni. Az ifjúnak még egy nőtestvére is vala, kit ő itt hagyott Magyarországon, elvetve szegény sorsban, miként ő volt; mert ő szegény és alacsony sorsból származott. -

AMÁLIA *félre. Ó, istenem, ez ember talán ismer engemet!*

SZENKEY. Atyám elhalt; s én mint testvéremet vagy barátomat néztem a szegény ifjút, s vissza akarék vele jöni hazámba, azonban egy veszély, mely életemet fenyegeté, s melyet ő tőlem elhárított, súlyos betegségbe ejtette. Halála közeledék, s néhány perccel kimúlt a előtt ágyához szólított.

AMÁLIA *keszkenőjével szemét törölgeti. Szegény - szegény fiú!*

SZENKEY. Kegyed sír érette? Valóban ő szánalomraméltó s jó testvér volt. - Ágyához szólított, s elmondá, mit különben is tudtam, hogy neki egy kisdedségben itt hagyott nőtestvére létezik. Kért, tompa elhaló szavával, hogy ha hazámba vissza jönnék, keressem föl szegény és árva testvérét, s védjem meg szegénység és csábítások ellen; én megígértem, s a haldokló hideg kezébe szorítván kezemet, megeskettett életemre, üdvösségemre; - s néhány perc múlva nem vala többé!

AMÁLIA *zokogva. Megholt - istenem, megholt!*

SZENKEY. Igen, ő megholt! S én hazajöttem eltökélve állhatatosan: szentül megtartani fogadásomat. Ó, bár tehetném ezt! Mi mindent tennék, ha a leányt föltalálhatnám. Kerestem, tudakoztam utána, minden, mit kitudhaték, annyi, hogy ő nevét változtatva színpadra lépett.

AMÁLIA *félre. Ő tudja - gyanítja talán, ki vagyok?*

SZENKEY. Sikertelen lévén fáradozásom a leányt feltalálhatni, most elhatároztam kegyedet megkérni, hogyha színészeti viszonyainál fogva talán ösmerné a hölgyet, kiről beszélek, vagy ha valaha nyomába akadna, azt nekem tudtul adni szíveskedjék. Higgye el: emberbaráti kötelességét teendi ezen szolgálattal, s a távol partokon elhunyt jó testvér síri nyugalmát szerzeni meg.

AMÁLIA. Kedves egy bátyám! - Igen, uram, tovább nem titkolhatom. Ön részt vesz sorsomban, s jó szíve van. Ön előtt kimondom: én vagyok a keresett leány; én vagyok a korán elhunytak testvére! - *Sír.*

SZENKEY. Te? Kegyes kisasszony. - *Megöleli, aztán hirtelen visszalép.* Bocsásson, bocsásson meg örömömnek. Kegyed a szegény elholtak nőtestvére?

AMÁLIA. Igen, szegénységben növekedém én is: de városban. Kik alakomat látták, s hangomat hallották, gyakran javasolták: próbáljam meg a színészetet. Próbát tevék; sikerült, s azóta a színpad pártját fogja az elhagyottnak.

SZENKEY. S most én fogom kegyedet óvni, segíteni, védelmezni. - Azonban bár nem kételkedem is e fölfedezésen, nem veszi talán rosszul kegyed, ha bizonyítványt kívánok.

AMÁLIA. *toalett tükrét fölnyitja, s némi leveleket vesz elő.* Igen, uram, reményem kielégítők lesznek.

SZENKEY. *körülnézi az irományokat.* Úgy van. Ezeket mind ösmerem. S ezen többiek? - Igen; nincs kétségem. - Legelőször is kegyednek elhunyt testvére nevében egy titkot kell föl fednem, oly mélyet, melyet kegyed még gyóntató atyjának sem mondhat meg. Szerető testvére kívánsága ez, hogy e titok örökre homályban heverjen. Lesz elég ereje a női kebelnek, egy titkot megőrizni, melytől testvérenek nyugalma, boldogsága, s kegyed szerencséje függ? -

AMÁLIA. Én tudok hallgatni.

SZENKEY. Esküdjék hát örök némaságot e titok fölött!

AMÁLIA. Esküszöm az örök istenre, éltémre, lelkemre!

SZENKEY. Megelégszem. Tudja meg hát kegyed, hogy a hír, melyet mondok, nem való! Kegyed testvére él!

AMÁLIA. Él. Testvérem él? -

SZENKEY. Él és visszatért hazájába - gazdag, dús birtok tulajdonosa, fény és tisztelők állják körül!

AMÁLIA. Dús, fényes? - Mindegy, elég nekem, hogy él! Hol van ő?

SZENKEY. A titok, melyet fölfedek visszatartja, hogy magát fölfedje, becsülete, élte van e titokba letéve.

AMÁLIA. Testvéreben talán csak nem kételkedik, ki őt annyira szereti. Hisz én megesküdtem.

SZENKEY. S ha valaha körülmény adná elő magát, melyben az eskü szava meggyengülne, elenyészne?

AMÁLIA. Uram, mit vél ön? Gyöngé a nő. Szegény gyarló teremtség vagyok, de véremet szeretem, s hitem, istenem, esküm drágább előttem életemnél. Én esküszegő nem leszek.

SZENKEY. Igen. Te nem lész esküszegő, Amália. Igen, te kedves testvér, mert tudd meg, egyetlen bátyád én vagyok. -

AMÁLIA. Uram, mi kedves szót monda! Ne gúnyoljon ön!

SZENKEY. Nem ismersz? Nem csodálom! Nem hiszesz szavamnak, azt nem érdemlém. Kimondám a titkot. Éltetnél nagyobb, fontosabb rejtély birtokosává tevélek, s hitet, bizodalmat én is méltán követelhetek.

AMÁLIA. Ó, nem látja ön, hogy szívem hitelt ad ön beszédének; ámde valami visszatart. E fényes úr! - Testvérem élve? - itt! - itt? - Ó, istenem, hisz ez sok volna, nagyon sok! Én csak egy szegény, egyszerű leány vagyok.

SZENKEY *haját félrehajítja homlokáról.* E sebhelyet ösmered, ezt csak bátyád viselé. Kétkeddel még, hogy az vagyok?

AMÁLIA. Nem! - Igen, igen, ön az én testvérem. Ön, ön - te bátyám vagy! *Ölére rohan.* - Kedves bátyám! -

SZENKEY. Lásd; ennyi év után így hozza össze a sors.

AMÁLIA. De te - miképp hittem volna? Gazdag és jószágbirtokos vagy, neved nemesi név. Miképp jutottál ehhez?

SZENKEY. Elmondom, hogy megértsd a titkot egészen, mely sorsomat körülszövi. *Leülnek.* - Tudhatod talán, noha még akkor gyermek valál, hogy szegény szüleink halála után, míg te egy szegény rokonodnál éltél, én a büszke és gazdag gróf Zalánfy-házhoz jutottam - mint szolga. Ifjú valék, alig kilépve az első gyermeki korból; de munkás és merész. Kötelességem vala a család gyermekét, az ifjú grófot kísérni az alvószobától a tanulószobába, s innen játszóhelyeire. Szerencsétlenségemre vagy szerencsémre, elmém könnyű és fogékony volt, s így a folytonos hallás által mindazon tudományokat megtanultam, melyek az ifjú gróf előtt magyaráztattak, míg ő csak kevés előmenetelt tett azokban; mert figyelmet, szorgalmat ki követelhetne a gazdag örököstől, kit mindenfelől hiú pompa és puhaság vesz körül? Elég, én lassankint nélkülül, hogy valaki tudhatá, legszebb előmenetelt tevék a tudományokban, s ifjú uram iránt, ki egyszersmind elég kevélységgel viseltetett hozzám, lelkem többsége önérzetében bizonyos lenézést, felsőbbbségi büszkeséget kezdék érezni.

AMÁLIA. Ó, istenem!

SZENKEY. A grófi háznak volt még egy másik gyermeke is - egy - igen, egy leány; - gyermek, mint mi, még ifjabb, de mint hölgynek, kinél a báj és szépség virágai elébb kinyílnak, kellemes - elragadó - s szelíd, de méltóságos. - Lásd, vérem most is hullámozásba jő, ha róla beszélek. Ő oly szép volt, hogy lehetetlen vala nem szeretni. Mindennap láttam őt, hallottam hangját, s csuda-e, hogy iránta ifjú s erős láng támadt bennem. Én szerettem őt. Mit gondoltam sorsommal, ifjú kedélyem, szerelmem nem hagyának ezt megfontolni. Aztán én nem vártam, nem reményltem semmit, csak szerettem. Szerelmemben eltűnt a rang-születés különbsége. Éreztem, lelkem magasabban emelt ezeken. Alacsony helyzetemben sem jutott eszembe, hogy átkozzam a sorsot, mely csak szolgának teremtet,

nem jutott eszembe, hogy az, ki először a születési kiváltságok által embert embertől, polgárt polgártól, érdemen kívül érdem ellen különválasztott, egymás fölé emelt, a legocsmányabb zsarnok volt; mert millió nemzedéket, néhányak kivételével, lelki bilincsek, nyomorú szaggathatatlan kötelek közé zárt.

AMÁLIA.

Szegény bátyám, s mit tevéл szerelmedben?

SZENKEY.

Egy napon - s ezt nem feledem soha -, a szobákon menvén keresztül, magányosan találám Juliát, az ifjú grófnőt. Az ajtó a kertre nyílt, s ő a virágokon legelteté szemeit. Megálltam, néztem - míg végre magam sem tudom, miképp, elébe térdelék - ajkaim szerelmet vallottak. Semmit sem láttam, csak őt, s csak azt, hogy a leány arcát büszke harag és szégyen pírja borítja el, és megvetéssel távozott; - de én újólág elébe térdeltem, midőn a bátya belépett.

AMÁLIA.

Szegény szerencsétlen! S mi történt az esemény után?

SZENKEY.

Az egész család kegyetlen lángra lobbant ellenem; vakmerőségemet nagyobbnak tarták a szentségtörésnél. - Hiszen mi valék szemök előtt, a kevély magas mágnási szem előtt; nem több, mint egy néger rabszolga a gazdag kalmár vagy ültetvényes szeme előtt. Hibáztam; de vétkes nem vagyok. S mi vala e hiba is? Ifjúi hév s lelkesület lobbanása. Átláthatták volna valómat, láthatták volna, hogy a szegény pórfiúban tehetség és láng rejtezik magasbra víni föl. De miképp jutott volna ez oly gazdagoknak eszökbe? Miért törődtek volna egy emberrel - egy paraszttal, ki akármely míveltség fokán is csak szolga marad? Óljaikban angol ménék nyerítettek, költségen hozattak; s nagy gonddal neveltettek a csikók, és ez szép, igen szép volt a gazdagság és ipar tekintetében. S nem eleget tettek-e? Ki követelhetne volna, hogy egy szegény ifjút angol lovaiknál többre becsüljenek, s fölnevelésében, kiképzésében az úri szemek gyönyörködjenek?

AMÁLIA.

Bátyám! Te fölgerjedél! -

SZENKEY.

Nem: de ez emlékezet kínos marad örökre. A grófi ház, mint mondtam, nem tekint semmit, csak bosszúját, s alávaló szolgát, ki oly merészségre vetemedett *Amália kezét megfogja* -, az alávaló szolgát *fojtott hangon* - igen, húgom - megkorbácsolva - kiüzé udvarából.

AMÁLIA.

Ó, istenem! Szegény testvérem! - *Szenkey fejét lehajtja - Szünet.* -

SZENKEY.

Képzelheted: mi ezer bosszút esküvém a grófi családnak. Csak Julia élt bájosan emlékezetemben, mint nyílt virág a fürgetegben, mint szabadító angyal az égő város tűz- és füstoszlopai közt. Talán ifjú hevem bűnre ragad, ha szerelmem nem oltja a bosszú lángját. Azonban reménylék az időtől. Az ifjú oly sokat reményl. Nagy urainknak életmódja után reménylém elérni még a grófi ház lesüllyedését, s hívém, hogy egykor magasb álláspontot vívandok ki. Azonban mit tehettem egyebet, mint szolgálni. Azon jószágbirtnak, hol a grófi család lakott, másik részét az öreg Szenkey bírta. Ehhez mentem; s mivel a grófi házzal örökös tusában éle:

magához fogadott. Az öreg Szenkeynek egyetlen fia volt: mindkettő őseiktől öröklött betegségben sínylők, s éppen indulandók valának Éjszak-Amerikába; mivel az orvosok javulásul a tengeri utat rendelék. Ifjú valék; kívántam világot látni, s néhány nap múlva útra indulánk.

AMÁLIA.

Erre emlékezem. Mintegy tíz évvel történt ezelőtt.

SZENKEY.

Igen tíz évvel. A nemes család elvonulva élt: de gazdagon. Lassanként inkább-inkább megszeretének, s főleg az ifjú Szenkey, ki velem egykorú volt, s kinek minden körülményeit ismerém. Évek múlva az öreg elhunyt, s meghagyta fiának, hogy számomra egy jószágrészt inskribáljon; mivel nem sokkal halála előtt fiának életét mentém meg. Ismét éveket tölténk a szabadság honában: midőn az ifjú Szenkey érezni kezdé, s orvosai is jósolák, hogy élte csupán csak egy vagy két évre terjed. Megemlékezve atyja utolsó intésére, született fejében az eszme és szándék, hogy engem, ki érette annyit tevék, halála után egész jószágában örökösévé tegyen. Evégre, hogy az atyafiaitól származható pörlekedéseket kikerüljem; megbízott, hogy halála után jöjek haza, s nevében foglaljam el a jószágot. Ezt tenni ugyan egy vétek, melyet törvényeink álarcaságnak neveznek, és keményen büntetnek: de annyi év múlva ki tudhatá azt, mily alakkal bírt legyen ő; annyival inkább, mivel gyermek korában is csak kevesektől ismerteté. Így, halála előtt kevéssel kezembe adá az irományokat. Magyarországra leveleket küldé, melyek halálozat jelenték, s ígérék, hogy ő nemsokára visszajő hazájába. Az eset nemsoká bekövetkezett. Ő megholt, s én fogám az okleveleket, s hazajövén, mint ifjú Szenkey Móric a dús örökséget elfoglaltam.

AMÁLIA.

S nem gyanítá senki alakodat?

SZENKEY.

Senki. Ki is gyaníthatná annyi év, annyi változás után? Most gazdag vagyok; s talán ha akarnám, hatalmamban lennének a módok, a grófi családon bosszút állani. Azonban mindennek meg kell szűnni egykor. Az ifjúkori sérelmek fájnak: de többé nem uralkodnak bennem oly erővel, hogy miattok nyílt vagy rejtett ellenség gyanánt lépjek fel. A szenvedés órái, a szegénység és nyomor, kényelem- s gazdagsággal váltattak fel, s e sors ajándékában mintegy szükséges mozgatóeszközt tekintem a grófi házat, melynek szigorúsága nélkül most ily szerencse nem jutandott osztályrészemül. Ki jóléttel bír, engedelkeny, s hamarább kész bocsátani. Aztán a sok fáradás után nyugodt és boldog kívánok lenni: s végre, mit érne a leghelyesebb visszatörles is? A grófi ház csak az ifjú Szenkeytől, nem pedig a szolgától, kit megsértének, lenne bántva: s e rejtett alak az ismeretlen álarc, melyet a mágnás gyermekek előtt a bosszú végbementek sem lehetne fölfedni, megfosztaná azt minden erejétől.

AMÁLIA.

S mennyi ideje, hogy hazánkba visszajövé?

SZENKEY.

Mintegy fél éve. Vélt ismerőim, mint újságot, nagy örömmel fogadának. Divat embere levék. Azt óhajtá minden, hogy beszéljek előtte utazásimról, külföldi szokásokról. Ilyenek az emberek!

Örömet hallanak érdekes dolgokat azokról, miket mások tapasztaltak. S én meguntam a sok kérdéseket; elvonultam magányomba. Megutálám a kíváncsi embercsoportot. De fölkeresének lakomban is. Néhányan, kik asztalomnak s erszényemnek jövőben hasznát akarák venni: megkínálának, hogy a nemességgel alispánynak választatnak. Ajánlatukat megvetém. Miért is? Néhány erős karú s hangos torkú bor- és asztalhósnak legyek a hivatalomért lekötelezve? Nem. Vagyonom mellett más szolgálja nem leszek. Csendesen fogok élni magányomban, s vagyonomat s házamat megosztani veled, kedves húgom!

AMÁLIA.

Házadat, vagyonodat? -

SZENKEY.

Igen! Nem akarom megengedni, hogy élelmedért a színpadon légy, kitéve a közönség kényének s gúnyának. Jer hozzám! Reménylem, házamnál nyugodt és elégedett leendsz.

AMÁLIA.

S elhagyjam a színházat? Te nem tudod még, mennyire szeretem én e pályát! Nem sok ideje ugyan, mióta osztolni kezdék örömében, fájdalmaiban; s mégis erős kötél kapcsol a színészethez. Ha tudnád: mi szép világ ez, minden elhagyottsága mellett is!

SZENKEY

szünet után. Szavaid fájnak; mert látom, hogy még ifjú lelked nem ismeri eléggé a világot, az embereket. Lehet, hogy eddig még szüntelen tetszésben részesülél, s ez elragadja hiúságodat. De ismered-e eléggé a magyar közönséget? Ismered-e a magyar zszurnalisztika szeszélyeit, önhittségét és zsarnok önkényét? Most, pályád elején reményekkel telve s reményeket ébresztve leléphetsz, midőn majd később gúny és megvetés közt állandsz hátrább.

AMÁLIA.

Ó, istenem! Bátyám, én nem akarom - nem hagyhatom el kezdett pályámat!

SZENKEY.

Vagy talán a tarka fiatalok seregének örvendsz, kik üres szavakkal s csábító mosollyal körülöpkednek? Van talán valaki? - Hah! - most emlékezem - kit jöttemkor itt találtam, kiről említést tevék - gróf Zalánfy! Őt itt találtam! Nálad volt, vagy hozzád szándékozott. - Mit keres ő nálad?

AMÁLIA.

Gróf Zalánfy?

SZENKEY.

Igen; - te tudhatod: miért volt ő itt.

AMÁLIA.

A gróf - a gróf látogatását tevé nálam.

SZENKEY.

Látogatását? - A gróf? Nálad. Hahaha!

AMÁLIA.

Bátyám, az istenért, miért e keserű nevetés?

SZENKEY.

Volt itt már gyakran a gróf?

AMÁLIA.

Igen.

SZENKEY.

Létezik talán köztetek némi viszony?

AMÁLIA.

Bátyám! -

SZENKEY.

Tudni akarom! Lehet titkod előttem? Testvérnek testvér előtt?

AMÁLIA. Igen, kimondom: a gróf engem szeret.

SZENKEY. Szeret? szeret. Igen, igen, mint szoktak. - És te őt?

Amália szemét leszögezi, s sóhajt.

SZENKEY. Húgom, az istenért! Érzesz-e szerelmet a gróf iránt? mondd: - hadd tudjam.

AMÁLIA. A gróf oly nyájas - és - igen - szép is.

SZENKEY. Szép? És te szereted őt?

AMÁLIA. *halkan.* Igen!

SZENKEY. Szerencsétlen!

AMÁLIA. Szerencsétlen! miért? -

SZENKEY. Hozott-e szép ajándékokat számodra?

AMÁLIA. Igen.

SZENKEY. S te szereted őt? Hiszem, hiszem. Csillogó ékszer, mézes szavak, ingerlő hajlongások, s íme a lány női szív nyerve! - Szerencsétlen, tudod-e, mit adtál e kapott ajándékokért áruba?

AMÁLIA. Mit adhaték? Semmit, mint szívem érzelmét.

SZENKEY. És jó híredet, boldogtalan!

AMÁLIA. Bátyám, az istenért, te igen keserű vagy!

SZENKEY. Igen, s szavaim nem tetszenek, ugye? Hát nem gondolod-e, hogy a gróffali viszonyt a közhír szárnyára vette, vagy legalább veendi. S kit egyszer a hír ajkai bemocskolnak, bár hótiszta legyen is erköl-cse, mégsem lesz soha az emberek előtt ártatlan. S a gróf! - Véled-e a grófról, hogy ő téged valóban szeret?

AMÁLIA. Igen, igen; azt tudom: ő szeret engem forróan, tisztán.

SZENKEY. Szegény leány, s tudod-e, miként szoktak nagyuraink szeretni? Mint méh a virágot, mint királyok udvari bolondjukat. Nekik gyönyör kell, elszóródás, új-új éldelet a szalonok szárazságai után, ezeket bármiáron is megszerzik. - Miért is ne? Hogyan nem dobnák ki könnyen a pénzt, melyért sem ők, sem szüleik nem munkálkodtak. Ők gazdagok; s ha első ősük, ki után dús vagyonukban örökölnék, kincseket halmozott számukra: maradékaiknak legalább el kell tudni azokat pazérolni? s mire tudnák ezt helyesebben elszórni, mint saját kedvteléseikre? Szép leányt óhajtanak, ki elejök-be mosolyogjon, s szerelmi szavakat rebegjen, s hozzájuk hajoljon forró érzelemmel: íme erszényök nyitva, a tapasztalatlan nőszív hódítva; hogy néhány hónapi vagy évi ámítás után egy másikért elhagyassék.

AMÁLIA. Nem, nem. Gróf Zalánfy nem ezek közül való, kiket - Ő jószívű, nyájas, s megígéré esküvel, hogy hozzám mindenkoron hű leend.

SZENKEY. Eskü? Szerelmi esküt csak a száj szokta mondani, s Isten sem hallgatja meg. S ki csalni akar és ámítani, miért ne terhelné lelkét egy hamis esküvel?

AMÁLIA. Te rosszul ítéled az embereket.

SZENKEY. Mivel ismerem őket; s téged megmenteni akarlak egy életkeserűségtől. Mondd - mikor szokott hozzád jöni a gróf?

AMÁLIA. Mindennap, hacsak foglalatosságai el nem vonják.

SZENKEY. Foglalatosságai? azaz: más szerelmi kéje. Tehát holnap délelőtt vagy délután? -

AMÁLIA. Előre nem tudhatom; hanem éppen most ígéré, midőn távozott, hogy a színházba kísérni eljövend:

SZENKEY *óráját nézi.* Hat óra. Tehát mindjárt jövend. Megvárom; beszélni akarok vele. Tehát már az ismeretség biztos lábon áll! Menj szobádba, én itt várom a grófot. Ha ígéretét teljesíti: e pontban jövend.

AMÁLIA. Ő eljövend bizonyosan. De mit akarsz, mit téssz vele?

SZENKEY. A többit bízd reám, s ne kérdezz semmit.

AMÁLIA. Bátyám, az istenért, mit akarsz?

SZENKEY. Légy nyugodt. A grófnak csak szándékát akarom kitudni; hiszen kihallgatás nélkül senkit sem kell kárhóztatni. Menj szobádba, s ki ne jőj hozzánk. Már alkonyodik. Vigyázz, hogy mások előtt Szenkey úr és nem bátyád vagyok. - Menj, menj!

AMÁLIA. Te férfi vagy és bátyám; én nő s így engedelmeskedem. - *Megy s visszafordul.* Bátyám! Szelíden bánj a gróffal! *Bemegy.*

SZENKEY *egyedül.* Talán még ártatlan, hisz oly nyílt szívű mindent kiváll; vagy éppen ez mutatná-e elsüllyedését. Zalánfy, Zalánfy, ha tisztátlan kezed elmocskolta volna családomat: akkor - akkor istenemre mondom, egyiknek kettőnk közül halnia kell. - Valaki jó; ő lesz. - *A szoba szegletében egy székre leül.*

NYOLCADIK JELENET

Kálmán jó csendes léptekkel, s Amália szobája felé akar.

SZENKEY. Megálljon, uram!

KÁLMÁN. Ki ez? Ah - Szenkey úr. Azt véltem, már rég vége a látogatásnak. Ön, megvallo, igen hosszú darabot akar játszani, ha annak ouverturje is ily messzire nyúlik. Hanem most talán csak vége van; s így én következem. *Menni akar.*

SZENKEY. Vissza, Uram!

KÁLMÁN. Vissza? - *Félre.* Micsoda ember ez? Hah! Ez fülig szerelmes! - Uram, midőn önt itt bejelenték, én éppen Amáliánál valék, s hogy önnek magánykihallgatást adjak, távozám. Reményilem, hogy e figyelmem öntől is viszonzva leend.

SZENKEY. Nem, uram, nem leend. Nekem előbb, mint azon küszöbön betenné lábait, beszélnem kell önnel.

KÁLMÁN. Beszélni? - Mily különös. Jöjjön ön házamhoz, s terjessze elő kíváнатát. Úgy hiszem, hogy egy Szenkey tud annyit, hogy mást saját ügye miatt úton-útfélen letartóztatni nem illik. *Menni akar.*

SZENKEY. Megálljon, gróf úr! - Ön e házhoz jár. Ön Amália lovagjává tevé magát. Ön szerelmi szavakat fecseg előtte. Legyen szabad tudnom; mi célja van ebben gróf Zalánfynak?

KÁLMÁN. Mi célom?

SZENKEY. Igen uram: mi célja, ismét és komolyan kérdem?

KÁLMÁN. *félre.* Ez ember megőrült szerelmében. *Fenn.* Uram ön egy nemét akarja behozni a szerelmi tribunál inquisitiónisnak. - Igen hibázik ön, mert az ilyesmi kérdésekre senkinek felelni nem tartozunk.

SZENKEY. S nem felel ön?

KÁLMÁN. Nem biz én. Mit feleljek? Ön csak jelen felhevült pillanatában teszi ezen kérdést. Komolyabb perceiben maga magán fog nevetni, hogy egy fiatalembertől célját kérdezheté annak: miért tesz látogatásokat egy szép leánynál.

SZENKEY. Nem, uram, én nem fogok nevetni. Mi csekélyebb emberek vagyunk, nem szoktunk minden komoly vagy apró tárgyakon nevetni.

KÁLMÁN. S pedig oly nevetséges. Hátha én is kérdőre vonnám önt, s tudni akarnám, miért keresé meg a szép színésznőt, nemde nevetni kellene a kérdésén? Hahaha!

SZENKEY. Ez ostoba nevetés volt! A kérdés énreám nem illik, erre esküszöm.

KÁLMÁN. Uram! Ön lázállapotban van, s ezért elnézem e durvaságot. - Bizonyossá tehetem önt, hogy bármint akarjon is valaki ingerelni: sokkal magasabban érzem magamat, mint játékaimért, nőért s éppen egy színésznőért felháborodni, összeveszni s vért ontani tudnék. De uram, azt is mondhatom, tartózkodjék oly valamit száján kibocsátani, mi enmagamat sértene; mert becsülete, méltóságom, rangom s születésem címerére hányt mocskokat, mindenkor kész fegyverem a bemocskoló vérével lemosni.

SZENKEY. S én bizonyossá tehetem önt, hogy nemcsak a magam, de más engem érdeklő személy gyalázását sem tűröm; s a némelyeket lenéző uracskák ellen a kigúnyoltakért védelemre állni nem rettegek. -

KÁLMÁN. Legyünk tisztában. Csekély tárgyakért nem akarom indulatimat felzaklatni. Mi vetélytársak vagyunk. A duumvirek nem egyezhetnek-e meg a követelés felett?

SZENKEY. Gróf úr! -

KÁLMÁN. Igen, igen; legyünk e pontban jó emberei egymásnak, sőt, szövetkezzünk össze. Jőjön ön ide bármikor, s ha engem előbb jövőt talál, engedek. S most tehát ön is engedjen nekem.

SZENKEY. Uram! Én vágytársra nem vagyok. De Amália sorsa szívemen függ. Ön azt mondá előtte, hogy szereti. Esküt tett le, házasságot ígért neki. Nyilatkozzék ön neki: mint értsem ezen szavakat.

KÁLMÁN. Istenemre, azon leány igen nyílt szívű! - S ön hamar megnyeré bizalmát. Ej, ej! - Öntől én tanulhatnék a hódítói mesterségben valamit.

SZENKEY. Szóljon ön: meg akarja tartani ígéretét?

KÁLMÁN. Meg akarom-e tartani? Mily különö kérdés!

SZENKEY. Uram, a magyar nemes sok bűnei közt azon erény még eddig fennmaradt, hogy szavával nem játszik; s ki ezt teszi, az hiún büszkélkedik-e névvel!

KÁLMÁN. Ön mindent nagyítóüvegen néz. Hibáznám, ha önt is nem a mai hagymázba sínylő politikusok seregéből valónak tartanám. Annyit mégis megtanulhatott volna már eddig a világ szokásaiból, hogy a szerelmi ígéreteket a magyar nemes sem mindig szokta megtartani.

SZENKEY. S ön így beszél.

KÁLMÁN. Mit gondol ön? Komolynak képzei a szót, melyben Amáliának hűségéről, házasságról beszéltem.

SZENKEY. Gróf úr - ön -

KÁLMÁN. Igen, a leány nekem tetszik. Kellemes test, szép arc - bájos hang. Láttam őt a színpadon; s én szeretem a művészetet. - S így elkezdem szerelmét megnyerni, mint fiatalok szokták tenni. - De házasságról mit gondol ön? Gróf Zalánfy s egy színésznő!

SZENKEY. S ön tehát csak ámítani, éldelni s feledni akart? Nemde?

KÁLMÁN. Hisz csak nem vagyunk Szokratész iskolájából, hogy mindenben az erényt nézzük. Lássá ön: a kertbe nyílik előttünk a lángoló és jó illatú virág. Sajnáljuk-e leszakasztani, mert hervadni fog? Hisz csakugyan eljő más, s letépi - minden ember magához áll legközelebb.

SZENKEY. S merészel ön előttem ilyeneket nyilvánítani?

KÁLMÁN. Miért ne? Öntitoknoka a missnek, s legyen nekem is az, s különben is kérdést intézett hozzám céljaim felől. Higgye meg azonban ön, hogy egyedáruságot üzni nem akarok, s mellettem ön is részt vehet a nő szerelmében.

SZENKEY. Uram, ne hozzon dühösségbe ön - ön

KÁLMÁN. Ne háborodjék fel ön. Látom, avatatlan még a nő ismeretében; ön talán fényes születésnek, jó házból valónak véli a leányt; s ezért remeg becsületéért: de uram, én ösmerem: micsoda származású legyen ő. Lássá ön: e szép és gazdag kisasszony testvére udva-

romban szolga volt, s korbáccsal üzetém el házamtól. A szép miss egy pórleány - paraszt - haha! No, nem nyugtalankodik ön már érette. Mi gazdagok vagyunk, s kifizethetjük a leányka lelkiismeretét.

SZENKEY.

Hah! - Uram. Ön, ön, alávaló, alacsony - csábító - szívtelen gazember.

KÁLMÁN.

Szenkey úr! Ön megsértett. Gróf Zalánfy a becstelenítést el nem tűrheti. Meglássuk, oly ügyes-e karja, mint nyelve. Holnap délelőtt a város erdejében. Válasszon fegyvert.

SZENKEY.

Kész vagyok uram - elmegyek - hozzon fegyvert, milyet akar. Mindegy. - S gróf Zalánfy nem tűr mocskot, melyet a kimondott szó méltán rá ragaszt: de lelke a csábítás, csalárdság s aljas élvezet mocskait eltűri, nemde? S gróf Zalánfy becsülete sérthetetlen, ha szinte az csak névben él is, mert ő nagy ősöknek ivadéka: de a szegény színésznő ártatlansága, mert az pórszüléktől származott, az tekintetbe sem jó! - A gróf -

KILENCEDIK JELENET

AMÁLIA.

Mit történt itt? Párviadal? Nem, ez nem lehet. Önöknek nem szabad megvívniok. Gróf úr, Szenkey úr, önök nem vívnak, ugye?

KÁLMÁN.

Nyugodjék meg, kisasszony, így kell lenni.

AMÁLIA

Szenkeyhez. Ön oly jó hozzám. Mondjon le a párbajról. Mondjon le, ha engem szeret. Kilesz az én pártfogóm?

SZENKEY

félre. Szegény leány. Igen, ki fog védni, ha én elesném. Még mit sem tehettem hasznodra. Látása megindít.

AMÁLIA.

Gróf úr! Ön nem szól? S ön sem?

SZENKEY.

Uram, én önt megsértém; fölhevülésben valék. Íme bocsánatáért könyörgök.

KÁLMÁN.

Mindjárt tudám, hogy ez lesz a dologból. Ön hevesvérű és túlzó. Sérelmem elégtételt követelne, de ön visszavonó szavát, s én engedek. Reménylem, ily kellemetlen pillanatoktól jövőendőben megkímélend engemet.

AMÁLIA.

Köszönöm, gróf úr!

KÁLMÁN.

Semmi köszönet, kisasszony. Állásom kívánja, hogy a magokat megalázó magamnál kisebbeknek megbocsássak. S most nem veszélyeztetem tovább kegyed csendét ittlétemmel; - ajánlom magamat. - A viszontlátásig, szép Amália. *El.*

SZENKEY

Amáliával együtt némán köszön. Megállj, korcs, nyomorult ivadéka régi hatalmasoknak. Bosszúm el van határozva. Magadnak s egész házadnak dőlni kell.

AMÁLIA.

Mit beszélsz, kedves bátyám?

SZENKEY.

Egykor megtudandod. Jer szobádba. A fölhevülés kifárasztott. Pihennem kell. Jer! *Elmennek.*

MÁSODIK FELVONÁS

Pompás grófi terem.

ELSŐ JELENET

JULIA

egyedül. - Nincs kedvem olvasni. - Ezen magyar írók mégis különösek. Mindig sürgetnek, hogy olvassuk a magyar munkákat, s azonban nem hoznak elő semmit, mi a lélekre s szívre hatna. - Kinek lenne kedve e szüntelen pórias folyóirati csatározásokat olvasni! - *Asztalára néz, s néhány meghívójegyet vesz elő.* Bál és estély?! - Mint örvendtem egykor ezeknek! Mily gyönyör vala, ha az ifjú s szép Zalánfy Julia, gazdag első divatú ruhában megjelen-hete, s a többi contessek és baronessek akaratlan s elfojtott irigységgel dicsérék a párizsi szabású öltözetet? Most ezeknek vége! Bátyám titkolni látszik: de én tudom, hogy adósságaink felülhaladják javaink értékét. S ő most a régi bőkezű; s ez fáj! - Mert ő testvérem; s ha éjeket tölt el a játszóasztalnál, s ezeket elveszteget: tehetek-e én arról? Ó, bár orvosolhatnám szenvedélyét! - Ím, társaságunkat lassanként megvetik a több főházak! E meghívójegyek közt mágnás név alig látszik. Mind nemesek; oly nép, mely gondolni sem merte volna ezelőtt, hogy családunkat házához hívja. Istenem, istenem, halált inkább, mint elsüllyedést! -

INAS

belép. Tollasi úr!

JULIA.

Tollasi? Nem ismerem - Jöhet. *Inas el.* Ismeretlen, s hozzám? Ez különös!

MÁSODIK JELENET

TOLLASI

belép, megütközik, s aztán előbbre lép. Legalázatosabb szolgálja nagysádnak! *Félre.* Hisz nekem a grófot mondák!

JULIA.

Nincs szerencsém önt ismerni.

TOLLASI.

Sajátképpen én nem ide akartam. Bocsánatot kérek. A gróf önagyságát keresem.

JULIA.

Bátyámat?

TOLLASI.

Igen - e tévedésnek azonban oka nem vagyok. Künn kértem a cselédeket: honn van-e önagysága, a gróf? Bár nem vagyok járatlan a francia nyelvben: de mikor magyar házhoz lépek be s cselédekkel van dolgom; nem akarom azt tudni, hogy magyar ház cselédei idegenek legyenek. S legyenek bár azok: illendőbb, hogy ők zsenérozák magokat az urak és vendégek iránt. Így magyar nyelven szólottam hozzájuk. Lehet: nem érték jól szavamat; lehet: én sem értém, mit feleltek. Elég hozzá, én azt hívtam, hogy a grófhöz

vezettetem. Bosszankodnom kellene reájok, hogy ily zavarba hoztak: azonban, midőn ily magas szerencse élvezetét adák, hogy nagysádat láthatám, enyhítik bennem még a nemzetiség fájdalmát is. Főképp, ha e tévedésért nagysád bocsánatát is szabad lesz reménylenem.

JULIA *félre.* Ez ember szabad vérű, de galant. - Ismernem kell. *Fenn.* Ön oly ügyesen menté magát, hogyha hiba lenne is a tévedés, az ok egyenesen mibennünk feküdnek. Ne gondolja ön, hogy nekem kedvemre volnának az idegen majmok: de tudja-e ön, mit tesz az, a divatra nem ügyelni? Azonban szabad lesz-e tudnom: kicsoda ön?

TOLLASI. Címem csekély, nevem Tollasi. - S a legelső magyar hírlapnál újdonságok szerkesztője vagyok.

JULIA. Ah! Ön az ismert feuilletonista? - Írásaiból ismerem önt. - *Félre.* Így nem tetszik. Írásmodora mindenkit sértő!

TOLLASI. Nagysád szokta olvasni az újdonságokat? Ez magnifique! - Nemde érdekes tudnivalókkal látom el a lapokat? Igaz, hogy ezek apróságok; de a mai világ ilyenekkel bíbelődik. S én sokat tulajdonítok az apróságoknak. Lapunk azt tartja, hogy hazai s főleg városi hír, ha szinte csak egy lakatos durvaságáról vagy egy színész megrovásáról szól is, érdekeseb, mint a külföld politikai eseményeinek fejtegetése.

JULIA. S én úgy vélem, hogy ezek csak azért érdektelenek, mivel nem is igen említetnek: a honiak ellenben mindenkor erős színben emeltetnek ki.

TOLLASI. Nagysádnak igazsága lehet: de már ebben a közönség ízlését kell keresni.

JULIA. Hiszem; azonban úgy vélem, hogy egy néptanítónak, amilyenek tartok egy kedvelt és olvasott hírlapírót, el kell ugyan találni kora és népe szükségeit, kívánatait: de azonban a kedvezés mellett, mindenkor adhat az olvasó elébe olyan tárgyakat, melyeket az más lapban talán meg sem olvasna, melyek sok előtt unalmasok, érdektelenek; de amellet tanulságosok. Lássá ön, köz a panasz, főleg nagyjaink ellen, hogy idegen lapokat olvasnak, s hibásak-e ők azért? Ha a magyar lapok csak rövid némi kivonatokat közölnek a külföldi eseményekről: pedig, ki itthon használni akar, annak nem elég a maga falujában vagy városokban történetekből tudomást venni.

TOLLASI *félre.* Szép ész. Kár, hogy csak nő! *Fenn.* Én nagysád ítéletének igazságát elismerem. S ha én lennék a külföldi hírek közlöje, ezután bővebb s kimerítőbb hírekkel szolgálnék: úgy azonban, hogy azért a hazai hírek s kivált újdonságok ne csonkuljanak. *Inas belép, s egy bilétet ad Juliának.*

JULIA *olvassa a jegyet.* Szenkey? - Gazdag nemes család, nemde? - A propos, ön nagy ismeretsséggel bír. Ismeri ön Szenkey Móricot, ki legközelebb alispánnyá leve?

TOLLASI. Van szerencsém!

JULIA. Szüleink e családdal örök pörben éltek. Bátyám, úgy látszik, kibékült egyetlen fiával. Mondják, e fiú eszes és szorgalmas, s amellet szabadelmű, nemde?

TOLLASI. Igen, ő az ifjúság kedveltje. Mint embert szeretik; mint tisztviselőt félik és tisztelik, szóval: ő a politikai világ elsőrendű arslána.

JULIA. Valóban, ez ember sebesen emelkedett hírré s köztiszteletre. Úgy hiszem, ez nagyrészt onnan van; mivel mint figyelemre méltó újdonság jött vissza tengerentúlról. Egy-két beszéd a megye termében a kormány ellen, a vegyes házasságok tárgyában, s kész a lelkesülés, egyébiránt lehet, hogy ő méltó a tiszteletre. Ismeri ön közelebbről jellemét?

TOLLASI. Ó, kit ne ismerne egy hírlap szerkesztőségéhez tartozó személy? Szenkey tudományos férfi: de száraz; keblének semmi hajlama művészethez. Komoly és csendes: de lánggal tele kebelével. Szabadelmű; s mégis legtöbb dolgaiban némi titoktartás és tetszés színe ömlik el; igazságos, de szigorú bíró; takarékos a fősvénységig, soha egy honi jótékony intézetre sem nyitá meg erszényét. Munkás és kitűző, s mindeddig szinte nőgyűlölőnek tartaték.

JULIA. S most megnősül, nemde? Mikint szokás.

TOLLASI. Nem, nagysád! - Ő csak félig nő. - Hiszen nem ismeretlen talán nagysád előtt volt dalosnőnk, a kis Amália.

JULIA. A kis barna leány? - Csinos alak volt. Talán szép is!

TOLLASI. *félre.* Csoda, hogy csak ennyit is megenged. - *Fenn.* Szépnek nem lehet mondani: hanem meglehetősen külső. - Képzeli nagysád - mert hiszen azt tudja, hogy Amália elhagyá a színpadot.

JULIA. S többé nem játszik? Kár érte! Jó másodrendű énekesnő vált volna belőle.

TOLLASI. S miért hagyá el a színpadot? Az a bökkenő. Mint Hamlet lenni vagy nem lenni. Képzeli nagysád: egy nap Szenkey úrnál vagyok; s tudakozódik a kis színésznő lakása után. Még akkor erős föltétele volt: az ajánlott alispányi széket el nem fogadni. Azonban néhány nap telik el, Amália elhagyja a színházat, s Szenkey lakába költözik; Szenkey pénzt, szót, munkát nem kímél, hogy nagy pártja a választáson győzedelmeskedhessék. Nemde különös vonás egy derék férfi életében?

JULIA. És az alispány házánál tartja azon színpadi leányt?

TOLLASI. Mint testvérét vagy nejét. A kis fülmile magános kalitkába záratott a szabad erdőtől. Azóta megy a világ, miként azelőtt. Az ifjúság elfeledé őt, mint más akárkit.

JULIA. Ön tehát közelebbről ismeri az alispányt?

- TOLLASI. Ó igen, lehet mondani, mi barátok vagyunk, legalább elvbarátok. Új híreimet rendszeresen vele szoktam legelőbb is közleni. Minden jellemváltozása dacára is engem mindig szeret.
- JULIA. Tehát jelleme megváltozott?
- TOLLASI. No, tudja nagysád, legalább külsőleg szokásaiban. Mert mit mondjak mást az olyan férfiről, ki még ezelőtt kevéssel elvonult, szigorú életet élt - könyvei mellett; s most egy dalos leányt vevén házához, hivatalt vállal; nagyurakkal társalkodik, vendégségeket, estélyeket ad.
- JULIA. S mily emberekből szokott állani az estély házánál?
- TOLLASI. Megyei urak - gazdag ügyvédek. - Ó, s most legközelebb két kövér táblabíró, kik először otthon vacsoráltak, és kialudták magokat, hogy az éjet kihúzhassák. A vendégek sorában fénylett a gazdag örmény is, ki néhány ezrével báróságot nyert.
- JULIA. Furcsa tarka multság lehet az ilyen!
- TOLLASI. Bocsánat! Észre sem vettem, mi rég vagyok terhére nagysádnak. Valót szólva: én jelenleg is egy bizománnyal jövök Szenkey úrtól a méltóságos grófhoz. Nem tudom, mikor lehetne szerencsém?
- JULIA. Nem tudom, hol van bátyám: mindamellet, úgy reménylem, hogy egy óra múlva itthon leend.
- TOLLASI *félre.* Szerencse, hogy nem kérdi okát jövetelemnek, mert titok, s átkozott szokásom, hogy titkot nem tudok tartani. *Fenn.* Tehát egy óra múlva. Addig keresztüljárom a várost, mert a tudnivalók, a városi visszaélések csak úgy tudathatnak, ha önszemélyében látja azokat az ember. - Még egyszer reménylem a bocsánatot tévedése-mért.
- JULIA. Örvendek inkább, hogy honunk egyik kedvelt naplóíróját megismerhetém. S az ok különben sem ön vala.
- TOLLASI. Nem, valóban. - Legalázatosabb szolgálja nagysádnak.
- Julia köszön, Tollasi el.*

HARMADIK JELENET

- JULIA *egyedül.* Ezen nagynak híresztelt férfit régóta kívánom ismerni, s úgy látszik, a hírlapíró szája is valódi hírlap. - Különös, hogy bátyám jó egységben van Szenkeyvel! Szüléink viszálkodása, a nemesi gőg és a mágnásgyűlölet a fiúra is átmentek; s Kálmán mindeddig köznemesekkel nem állott semmi viszonyban. Azonban hisz ez tűrhető lenne. Csak egyebekben kímélné meg a családi méltóságot! - S mégis az ismeretség nagy lehet, mert miképp merné házunkat estélyre meghívni. Ez mégis különös, egy Zalánfy Szenkey házánál! -

KÁLMÁN. Jó. Bon jour, kedves Julia!

JULIA. Good morning, édes bátyám!

KÁLMÁN. Mi ez? Te angolul köszönsz?

JULIA. S te franciául? Nemde, ha már idegen nyelven beszélünk, igen illő, hogy mindketten különböző nyelven szóljunk?

KÁLMÁN. Neked még kedved van tréfálni, Julia!

JULIA. Valóban, lásd, midőn mezei jószágunkban valék, hallám, mint énekel a pacsirta, függve fenn, mint egy levegőhajó. Akkor gondolám, íme ez énekesnél vagynak sokkal szebb madárhangok, s mégis a kis madárka megelégszik saját hangjával, s nem tanulja el a másikat. Csak az ember azon különc lény, s az emberek között főleg a magyar, ki nyelvével, melyet tanult, meg nem éri, s idegen, kellemtlenebb nyelvek felé kapkod.

KÁLMÁN. S hát okai vagyunk-e mi a divatnak?

JULIA. Való, mi ketten nem vagyunk okai, de igen a többi mágnásházak. Nem lehetne-e ezen néhány főcsaládnak fogadást tenni, hogy ajkaikat, szükség esetén kívül, csupán hazai nyelven nyitják föl. Ha a sokaságban feküdnék a hiba: akkor nem csodálnám, mert sok ember nehezen egyez valamibe; de midőn kevesekről van szó!! Mi büszkék vagyunk őseinkre, címeinkre, míveltségünkre, és méltán, mert gazdagság, hatáskör s tanács a főemberek kezében van letéve; de illő volna már egyszer büszkének lenni arra is, hogy mi nemcsak gazdagok és híresek; de első és legnagyobb magyarok is vagyunk.

KÁLMÁN. Igazságod van, édes Juliám, te derék, lelkes hölgy vagy. De hát mit vethetsz az én szememre? Nem pártolok-e bőkezűleg minden honi intézetet, egyesületet? Nem úgy költöm-e pénzemet, mint akármely magyar? Mint akármely nagy úr?

JULIA. Fájdalom! Igen. De ezzel nincs elég téve szellemileg a nemzeti-ségnek. Való, hogy mint egyebekben is tevél, szép öszveggel segítéd a magyar színházat, az akadémiát: azonban páholyunk a német színházban áll, s ott töltjük el az estvéket. S valld meg csak, Kálmán, a legutóbbi német színházi pajkosság, a szegény énekesnő kifütyülése, nem hoz-e szégyent ránk, mágnásokra?

KÁLMÁN. Ó, az énekesnő! Való! Az egy kicsit gonoszul ment. De kedves Julia! Furcsa dolog is volna az, ha mi kivételek lennénk az alól, hogy leginkább minden azon hibába esik, mely ellen legkeményebben harcol. Különben a dolog már feledve van. Városunkban egyik esemény a másikat homályba rejti. *Karszékbe dől.*

JULIA. A tett mindenkor fennmarad, bár elfeledtetik is. Én pirulok, ha rágondolok. Kettős okból. Mert főurak oly kicsapongásra vete-medének, mit karzattól sem kelle várni; s mivel a német színház ügyében olyannyira érdekelték magokat. - Azonban halvány vagy - s tested törtnék látszik. Beteg vagy?

KÁLMÁN. Nem - Nem, kedves - csak bágyadt.

JULIA. Ismét nem alvál az éjjel, nemde? Igen, te álmatlankodál.

KÁLMÁN. Nem éppen. - Egy pár órát aludtam.

JULIA. S nem tudod-e, hogy egészségedre is vigyáznod kell? Az orvos, jól tudhatod, szigorú életrendet szabott elődbe.

KÁLMÁN. Az orvos - az orvos! S mit ér nekem az élet, ha nem tehetem azt, miben kedvem telik. - Legyek rab, nemde? S így hosszú életet nyerek majd jutalmul.

JULIA. Én azt véltem, hogy ha valaki annyira szeret, mint én, testvéred - mégis csak okod van reá, hogy életedet s egészségedet kíméld. Nem tudod-e, hogy te az utolsó Zalánfy vagy, s őseid iránt tartozó tisztelet is azt súgja, hogy őrizd magadat. Így hagyod-e a régi nagy nevet kihalni? - S engem védtelen hagysz-e a világban?

KÁLMÁN. Istenem - Julia! - Lásd, én rossz valék. De miért nem mondad ezt nekem tegnap? Akkor itthon maradok. - Lásd, engem inteni, vezetni kell, s neked, ki jó és nemes lelkű vagy. - Ha te mellettem lettél volna: most húszezer forint erszényemben marad.

JULIA. Istenem! - Megint játszottál! -

KÁLMÁN. Mit teheték, mikor annyira ösztönöztek reá. Játsszótársaim jól tudják, hogy örömet játszom, s ha kérésüket nem teljesítem: azt vélik, hogy sajnálom pénzemet, ilyet pedig Zalánfy Kálmánról senki föl ne tegyen.

JULIA. Istenem, istenem! Hová viend végtére e szerencsétlen szenvedély? Íme, jószágaink adóssággal rakvák, jövedelmünk csökkenve, egészséged a gyakori virrasztástól megromolva - és te mégis játszol. S mi legfőbb: e rendetlen életmód által meghomályosítád a ragyogó régi családnevet. A többi nagy házak, kik látják tévedésedet, idegenséggel fordulnak el tőlünk.

KÁLMÁN. Szépeket beszélsz, kedves Juliám: azonban megbocsáss, szavaid utolsó része nem való. Azért hidegednének-e meg irántunk a többi főurak, hogy sok pénzt költök? Hisz a magyarországi mágnások, többen-kevesebben mind sok pénzt kihánynak, s hazánkban az adóssággal terhelt úri jószágokból egy szép királyságot lehetne formálni.

JULIA. Igen, igen, ők megvetnek minket. Való, pénzt költ más is, s kéjelmás is: de a módban különbözik. Azt mondják, én nem tudom, hogy te, kedves Kálmán, nem a több főrangúakkal, hanem aljas naplopókkal, éjtolvajokkal, homályos házakban szoktad pénzedet eljátszani.

KÁLMÁN. Kik ezt mondják, valót szólnak. De mit tesz ez? Ha már pénzemet kockáztatom; nyerje tőlem olyan, ki szegény; s nem pedig, kinek ezrei vagynak; s ha szerencsém van; ne legyen módom benne; nagy summát nyerni, nehogy valaki azt vélje, hogy én alacsony nyereségvágyból játszom! - S te miből véled azt, hogy a hasonlók hozzánk idegenek?

JULIA. Nem veszed észre, mennyien elmaradtak házunktól, kik azelőtt itt gyakran föltalálták egymást?

KÁLMÁN. Való: de hiszen, mi sem szoktunk azoknál megjelenni.

JULIA. S nézd csak e meghívójegyeket. Alig látszik köztük néhány főrendű háznak neve. A többi mind csupán egyszerű nemesszalád. Kálmán! Keblem fáj. Mert nem hittem, hogy gróf Zalánfy maradékai valaha oly hírrel legyenek, hogy őket egy köznemes, ki a főrendhez nem számíttatik, házához merészelje hívni. S íme most nézd e jegyeket.

KÁLMÁN. Ó, ezek! - Mondhatom, derék emberek! - Hisz ezen meghívásuk mindenestre tisztelet jelei, s megjelenni nálok nem szükség.

JULIA. S miként van az, hogy még házunk régi ellene - Szenkey is. -

KÁLMÁN. Mit? - Szenkey? Küldött ő jegyet?

JULIA. Igen! Mit jelent ez?

KÁLMÁN. Azt jelenti, hogy annak meghívását el kell fogadnunk.

JULIA. Te tréfálsz.

KÁLMÁN. Komolyan szólok.

JULIA. S miért éppen az egyet? Véled-e, hogy a családi gyűlölség a gyermekekre is át ne ment volna.

KÁLMÁN. Én nem vizsgálhatom a szíveket; csak a körülményeket. Szenkeyvel, való, már egyszer némi ellenkezésbe jövék: azonban a vita következmény nélkül maradt; azóta ő látszik keresni ismeretséget, s mintegy leróni akarván elkövetett durvaságát, szolgálatával kedveskedett, s igyekezett részére megnyerni. Mint szokott, a megnyerésből lekötelezettség lőn. S most íme kényszerítve vagyok bármi kívánságát teljesíteni.

JULIA. Az nem lehet, tégy kedvére mást. Házánál meg nem jelenhetünk.

KÁLMÁN. Való, bár hivatala fényes, háza csak köznemesé: de tudd meg, Julia, ő sokat, nagyon sokat tett értem.

JULIA. Nem, Kálmán. - A családi név büszkeségét még le tudnám győzni, ha te úgy kívánnád - s hasznod úgy kívánná; de más oly tárgyak állnak előmbe, melyekért szégyen, arcpirulás, megalázódás s némi mocsok nélkül Szenkeynél meg nem jelenhetek.

KÁLMÁN. Mocsok - szégyen nélkül, Julia? - Mi volna az?

JULIA. Istenem! - Nem tudod; mindent kimondjak-e? Nem jut eszedbe, hogy Szenkey házánál egy leányt tart, egy színpadi leánykát. S Zalánfy Julia miképp menjen oly ház falai közé, hol egy törvénytelen hitves s gyalázat rejtezik?

KÁLMÁN. Igazat szólasz. Te nem mehetsz el. Nem, nem. - Ó, de mit fog mondani Szenkey? - Azonban talán te említve sem vagy. - Hadd nézzem csak a jegyet. *Nézi.* Itt vagy, igen itt vagy. Ó Julia, Julia, ha tudnád, mily kétségbe hozott e meghívás! - Ha tudnád, mennyire

szükséges azon embert megnyugtatnunk. - Ő nagyon sokat tett értem, s joga van sokat követelni tőlünk.

JULIA. Mit? Mit? Mit tehete ő sokat? -

INAS *belép.* Szenkey Móric úr!

KÁLMÁN. Való, való! Éppen vártam. Jöhet. *Inas el.* Julia! Maradsz? Vagy szobádba még?

JULIA. Látni szeretném e nagy hírű embert.

KÁLMÁN. Jó; maradj tehát!

NEGYEDIK JELENET

SZENKEY *belép, mélyen meghajtja magát.* Alázatos szolgája!

KÁLMÁN *köszön.* Szenkey úr; - nővérem: Julia.

SZENKEY *meghajtja magát.* Még nem volt szerencsém.

KÁLMÁN. Ritkán szokta magát a házon kívül mutatni.

SZENKEY *súgva Kálmánhoz.* Azért jövök, hogy megjelentsem, miszerint a pénz meg van ígérve.

KÁLMÁN. Valósággal.

SZENKEY. Minden kétség kívül. Ha ön a kötelezvényt megírja: minden percen föl lehet venni. - Imént Tollasit küldém ezt megjelenteni, de ön nem vala hon.

KÁLMÁN. Távol valék; tehát, miképp mondá ön, csupán a kötelezvény hiányzik.

SZENKEY. Igen; ha ön most mindjárt elkészítené - mert a hitelező saját kéziratot kíván. - S én mint tanú és kezes nevem a fölvétel után aláírandom.

KÁLMÁN. Jó; - ha ön oly szíves leend, hogy egy kevés várakozást eltűr, az írományt elkészítem, s együtt mehetünk.

SZENKEY. Igen jó. - Menjen ön - s minden kész.

KÁLMÁN *fenn.* Én távozom egy kissé, s itt hagyom önt húgom társaságában. E pillanatban itt leszek. *Elmegy.*

SZENKEY *magában.* Egyedül vagyunk. *Fenn.* Valóban, nagyságos grófné, rég vártam egy ily pillanatot, hogy kegyeddel tanúk nélkül szólhassak.

JULIA. Mit tetszik önnek kívánni.

SZENKEY. Mondhatom, valóban, mondhatom - igazán, sokat tevék kegyetekért - a kegyed bátyjáért, szóval; nagysád, én igen sokat használtam a kegyed bátyjának!

JULIA *félre.* Mily dicsekvő! - *Fenn.* Ezt már bátyám is említette, s én tudom méltánylani ön jóságát. Vegye ön munkáiért szíves köszönetemet, miket testvéremért végbevitt.

SZENKEY. Testvéréért? Nem. Bocsásson meg. Hol kegyed van, ott más akárkiért is bűnnek tartanék valamit végbevenni.

JULIA. Ön igen udvarias.

SZENKEY. Udvarias? Nem. Csak valódi érzetimet akarom kifejezni. - S mégis ügyetlen vagyok, csak árnyékképét is adni annak, mi keblemben él régóta, azon időtől fogva, midőn kegyedet először megláttam.

JULIA *félre.* Mi lesz ebből!

SZENKEY. Igen, kimondom, kimondom: én szeretem kegyedet.

JULIA. Uram!

SZENKEY. Szeretem; s kész vagyok szerelmemnek mindent föláldozni. Férfiúi erőben vagyok, gazdag és tekintélyes; kívánjon kegyed bármit, ha tehetségemben áll, teljesítve leend - csak viszonozza ezen szeretetet.

JULIA. Uram, ön vakmerő! - Nem tudja, hol áll! Ne éljen vissza a vendégi joggal.

SZENKEY. Vakmerő, nagysád? Nem; sőt igen bátortalan vagyok és kíméletes. Kegyed még nem tudja azt, miért. Én gyöngéd akarok lenni, s fenyegetés, erő nélkül akarom meghallani válaszát.

JULIA *félre.* Gyöngéd akar lenni, s akarata ellenére durva. *Fenn.* Uram, örömet elhiszem, hogy az egész dolog tréfa.

SZENKEY. Nem, nem tréfa. Még egyszer mondom, én szeretem kegyedet, s viszonyszerelmet óhajtok. Ajkam nem szokott édes szerelmi szavakat rebegni, de bennem az érzelem óriási erővel bír. - Szép nő, ne vesd meg e forró szerelmet! *Letérdel.*

JULIA. A nő, bármi állásban is tudja akárki érzetét méltánylani. De keljen fel ön! Keljen fel. - Ha bátyám jőne, ha valaki más meglepne; a világ nem elégednék meg a történettel - gúny, nevetség tárgya lennék.

SZENKEY. Mi közöm nekem a világgal - az emberekkel, kiket mint hasztalan bábokat megvetek. Előttem csak szerelmem van, s kegyed válaszát várom. - Reménylhetek?

JULIA. E hang, e mód nem olyanok ugyan, hogy egy nő szívét megnyerjék, de feledni akarom most ezt - s rangomat; teljesen méltánylom az ön érzetét, s tartson számot mindenkor legforróbb részvétemre s barátságomra.

SZENKEY. Részvét - barátság. - Mit érnek ezek? Ezeket egy estve egy víg társaság lármái közt is szerezhettek. Részvétem, barátságot, melyet a világ ért néhány kidobott arany képes megvásárolni. De én többet kívánok. Minden javaiban részesültem már az életnek. Csak szerelemben nem. Egy általam szeretett hölgy viszonzérlme földerít-

hetné borús kedélyemet, s megédesíthetné életem első szenvedéseit, kegyed lehet azon nő. Angyala lehet sorsomnak. Én nem tudom jobban kifejezni magamat. De érzem, mennyire szeretek. S többet kívánok, mint részvét és barátság.

JULIA. Ön sokat követel. - Mit adhatok én többet?

SZENKEY. Szerelmet. - Legyen kegyed nőm!

JULIA. Uram! Mily beszéd ez? Miképp merészel?

SZENKEY. Merészség ez? Kegyed nem tudja a körülményeket; s nem akarom most ezeket említeni. Van bennem valami óriási, mi engem gyötör, s mi egykor mindkettőnkre nézve veszélyes lehetend. - Igen, grófnő, mert én sok sérelmet, bántást szenvedék. De kegyedet oly nagyon tisztetem, szeretem, hogy ha kívánságom teljesül, s kegyed az életben mellettem lesz, bármi zajongó indulat el fog bennem csendesülni.

JULIA. *félre.* Szavai rejtélyesek, s mind ezek, mind alakja félelmes. *Fenn.* Nyugtassa meg magát ön - fölhevülésben van - Hiszem, hinni akarom vonzalmát; de gondolja meg a közt, a választó falat, mely bennünket egymástól elválaszt.

SZENKEY. Erről mit sem tudok.

JULIA. Gyöngédtelen leszek; s kimondjam, hogy a grófi név és köznemes -?

SZENKEY. Köznemes - nemde - s a grófi fény! Hahaha!

JULIA. Mit nevet ön? Éri minden embert becsülök: de polgári állásunknál fogva, ön tudhatja, hogy születés és rang mily választófalakat állítanak fel.

SZENKEY. Jó; kegyed tehát azt véli, hogy a gazdag és hatalmas Zalánfy grófnő lealjasítaná magát és ártana a magas grófi névnek, ha egy nem mágnás vérből eredett ember neijévé lenne?

JULIA. Így mondaná legalább a világ. S megvallom; én nem vagyok némi előítélettől ment; s lennék bár az; sohase tudnám eltúrní, hogy a világ ítélete rólam kárhozzátólag s gúnyosan szólana.

SZENKEY. S mit akkor, ha a világ ezt nem tenné? Kegyed azt véli, hogy még mindig magasan áll, hogy gazdag; hogy a név, melyet visel, oly magas fényben áll, mint valaha. Kegyed azt hiszi, kegyed azt véli, hogy midőn kezét egy gazdag nemesnek nyújtja, azáltal leereszkedik a férfiúhoz, s áldozatot tesz. Haha! Kegyed nagynak, dicsőnek képzeled nevét. - Édes álom! Boldog csalódás!

JULIA. Mit akar ön ezekkel mondani?

SZENKEY. Mit akarok? Azt akarom, hogy a Zalánfy név nem oly nagy, mint talán kegyed gondolja; - azt akarom, hogy kegyed bátyja, midőn éjjeleit aljas társaságokban, még aljasabb tettek közt tölti el: akkor egy kissé visszás és ferde dolog családi büszkeségre hivatkozni. Kegyetek neve nem tiszta, nem ment gyalázattól. -

JULIA. Uram! Én becsülni akarám önt. Ne hozzon fel oly dolgokat, melyek nekem leginkább fájnak; de melyek miatt én azért kisebb s homályosabb nem vagyok. Úgy vélem, hogy egy nő több kíméletet érdemelne, még akkor is, ha saját hibái homályosítják meg.

SZENKEY. Julia! Szép hölgy! Bocsásson meg hevemnek. Én oly igen szeretem kegyedet. Teljesítse kívánatomat. Igaz, kegyednek teljesíteni kell azt. Hosszú idők küzdései után tervemnek valósulnia kell. Boldogságomat tartja kegyed hatalmában; s én a kegyedékét. Ne ontsa le a boldogságot. Legyen nőmmé, mondja ki válaszát! Igen - kegyed enyém!

JULIA. Vissza, uram! Bármilyen közel állana is ön hozzám; lennék bár önnél sokkal szegényebb, kisebb, alacsonyabb, mégsem nyitnám meg ajkaimat igenre.

SZENKEY. Nem, nem? - S miért, miért, Julia?

JULIA. Szenkey úr, nem pirul el ily ajánlatot tenni egy méltóságát, tisztaságát érző hölgynek?

SZENKEY. Nem; - S miért?

JULIA. Kíméljen meg e magyarázattól. Jusson eszébe önnek háziélete.

SZENKEY. Éltem mocskok és szeplő nélküli. *Félre.* Mit ért ezalatt? -

JULIA. *félre.* Ez szemtelenség! - *Fenn.* Én többet nem mondhatok.

SZENKEY. S megveti kegyed ajánlatomat?

JULIA. Miképp ön érdemli.

SZENKEY. Gondolja meg kegyed, mit cselekszik. Kegyed azt véli, hogy még dacolhat velem, s megvethet, mint gazdag és hatalmas. Azonban tudja meg kegyed, hogy a gazdagság, fény, mely kegyedet körülveszi, csak név, vagy egy hasztalan fény és felhő, melyet egy fuvallat szétzúz. Kegyed azt véli, hogy jószágain csak terhek feküsznek. Nem; jószágai túl vannak terhelve, mint a hajó, mely süllyedéshez közelít. Kegyeteknek semmije sincs. Semmije! Egy szó kell, és a hitelezők - a megcsalt hitelezők szétragadnak mindent - igen, a szegény hitelezők, kik közül némelyik hálát adhat az égnek, ha kiadott tőkéjének századrészét megkaphatja; s veszteségben átkozni fogja e házat.

JULIA. Istenem!

SZENKEY. Igen, kegyed szegényebb a napszámosnál. Olyan, minő a lepke, melyről csak hímes szárnyait kell letépni, hogy rút hernyó legyen. Kegyetek legnyomorultabbak lesznek, minden emberek közt.

JULIA. Ez sok, igen sok. Ily kíméletlen. - *Félre.* S jaj nekem, hogy ő valót szól.

SZENKEY. Reménylhetek? Kegyed megindultnak látszik.

JULIA. *méltósággal.* Nem, uram, legyen bármi - jöjjön akármi sors; elveheti minden vagyonomat a szerencse, de nem önérzetemet, lennék bármily szegény csapások alatt, alacsony házból; mégis e lélekkel bírva, soha nem fogadhatnám el oly férfiú kezét, kinek szemei előtt talán kisebb lennék, mint egy más szerető.

SZENKEY. Előbbi szerető, Julia, mit ért ezalatt kegyed?

JULIA. Egy olyan szegény teremtményt, kit a férfi nem pirult a világ előtt házánál tartani.

SZENKEY. Igen! Amália! - Kegyed csak nem rója fel ezt bűnnek s illemsértésnek nálam?

JULIA. Ön elég vakmerő mentegetni magát? S vakmerő ily tett, ily házi körülmény mellett ajánlatot tenni.

SZENKEY. A világ félreért engemet; tehetek-e én arról. Én ártatlan vagyok. Esküszöm, tiszta minden rágalmazás alapjától. Itt más okok vannak rejtve, melyekről a világ mit sem tud, s melyeket kegyednek sem lehet tudnia. Azonban kegyed jobb lesz, mint az emberek, meggyőződik ártatlanságomról! Igen; kegyed meg van győződve, s enyém.

JULIA. Vissza, uram! Ennyi arcátlanságot nem vártam. Piruljon ön egy leánykát elcsábítani s elvonni pályájától. S piruljon tanult, hivatalt viselő nemes létére egy színpadi leánykát házához venni.

SZENKEY. E leányka derék és jó, mint bárki más; ember, miképp én, miképp kegyed; s pártfogás nélküli, mint sok mások, kisebb, alacsonyabb talán ő azért, hogy grófnak nem született?

JULIA. S ismeri őt jól?

SZENKEY. Igen.

JULIA. Akkor szégyellje magát ön, hogy ajánlatával előlépni merészelt. Véli ön, hogy ha mindent elvesztek, egyszersmind elvesztem önérzetemet is, hogy egy nálam csekélyebb lénnel osztozzam - hogy ily szerető mellett a hitvesi nevet elfogadandom?

SZENKEY. Julia!

JULIA. Igen, uram; ön tudja, mint én, hogy azon leány egy alávaló, elvetett teremtmény. Pór, szolgálai születésű; s ön engemet azzal mért össze? Ez, uram, kíméletlenség. Minden csapás végbemehet rajtam, de annyira sohasem süllyedhetek, hogy oly ember neje legyek, ki házánál tart egy oly nőt, ki egy alávaló s udvarunkból kiűzött szolgának testvére.

SZENKEY. Hah! - Kárhozat e hangra! - Most vége a kíméletnek! - Jó; kegyed megveté ajánlatomat, s kigúnyolt, kigúnyolta azon lényt, ki előttem legkedvesebb. Nézze kegyed: két kezem van; egyiket nyújtám ki, s szerelmet, békét, segédelmet ígérek: de kegyed gögösen taszítja el azt magától. Most visszarántom a barátság kezét, s kinyújtom a másikat, hogy mennykövekkel ostromozzam e házat; tudja meg

kegyed; én gyűlölöm e házat, gyűlölöm bátyját, önmagát. Igen; két szélvész dühöng keblemben, a szerelem és gyűlölet, s egyiknek győznie kell. Kegyetek hatalmamban vannak; s egy lépés - s nyomorúbbak lesznek a koldusnál.

JULIA.

Ez szörnyű ember.

SZENKEY.

Azt véli kegyed, hogy ostobán, gondatlanul tevém ajánlatomat? Nem. Tudja meg kegyed, birtokaik hatalmamban vannak. Régebb adósleveleik kezemben; ezek a kegyed aláírásával is ellátva. Újabb kölcsönök csak az én tekintetem- és szavamra adattak. Egy szót bocsátok ki számon, s a hitelezők - kegyed tudja, mit cselekszenek. Reményilem, ismeri kegyed a legújabb csődületi törvényt. Igen, a fényes, a nagy, a dicső grófi ház semmivé lesz, egy nyomorult bukottá, vétkes bukottá, ki a büntető törvény szigorúsága alá tartozik. A nagy hősök, a magas elődök ivadéka, a büszke gróf, ki lenézi a kisebbeket, egy aljas pénzcsalóvá, hitelezőket kijátszóvá lesz a világ előtt, s a megfosztott pénzbirtokosok átka fogja üldözni.

JULIA.

Uram; én megtiltom jelenlétemben bátyámról rosszat mondani. Tegyen bármit; indítson bármely alacsony tervet - buktassa meg házunkat: mi mégis mindenkor azok maradunk, kik valánk; mert, tudja meg ön, hogy én a születés és magas állásbani felsőbbiséget nem külső fényért szeretem magaménak vallani, hanem azért, mert léleknagyságot s nemes gondolkozást csak magas körökben lehet feltalálni. S midőn ön ez aljas kifakadásokra nem pirul vetemedni, nyilván kijelenti, hogy nemesi címre méltatlan. - Most távozzék ön!

SZENKEY.

Jó, s én megmutatom, hogy kegyetek sem méltók a családi nagy névre. Most még büszke arisztokraták, kevés idő múlva büszke koldusok. - Ajánlom magamat! *Elmegy.*

JULIA.

Istenem! Ez ember megfagyasztá véretem. Ha csakugyan bosszút áll. - Mi nem vagyunk előtte biztosítva.

ÖTÖDIK JELENET

KÁLMÁN

egy irománnyal jő. Hol van Szenkey úr?

JULIA.

Ó, bátyám szabadíts meg, szabadítsd meg magadat ez embertől!

KÁLMÁN.

Miért? Mi történt, Julia?

JULIA.

Ez ember borzasztó. Míg te távol valál: gögös önhittséggel kérte szerelmemet, kezemet, s követeléséhez fenyegetést ragasztott.

KÁLMÁN.

S te mit levél?

JULIA.

Mit tettem mást? Visszautasítám a bizakodót. Egy Szenkey - s grófnő! -

KÁLMÁN.

Igen, igen! Így kell tenned. - S mit tett ő?

JULIA. Mit a hozzá hasonló nyomorú lelkek szoktak, ha nem sikerül minden aljas terveiknek. Bosszúállással fenyegetőzött. Hitelezőket, csődületet említett. -

KÁLMÁN. Csődületet? S valóban fölgerjedt? Akkor veszve vagyunk! - Igen - tőle csak egy intés kell - mert néhány újabb hitelezőim tőle függenek, szavára hallgatnak, s ő maga több adóslevelet beváltott. - Julia, Julia! Te romlásba döntél bennünket.

JULIA. Csak nem akarod, hogy magam annyira megalázzam, hogy nejjévé legyek. - Való, hogy gazdagsága nem megvetendő, híre nagy, a népnak kedvence, s lehet tanult és eszes; de viselete durva, hajlékonyság nélküli - feszes - semmi fennsőbb ügyességgel nem bír. Midőn előmbe térdelt, akaratlan azon pórszolga jutott eszembe, kit udvarunkból kiűzeténk. - S bármint tudnám is feledni ezeket: házi viszonyai - hisz tudod azokat.

KÁLMÁN. Igen, igen. Csakhogy a dolog mégis váratlanul történt. Ő sokat, nagyon sokat árthat. Haragjától remegnünk kell. A legújabb törvény, melyet a magyar nemesség önmaga elleni fegyver gyanánt készített, tönkrejuttatja minden vagyónunkat. E törvénnyel vége a hajdani szép napoknak, midőn az adósságokkal terhelt úr lehetett a gazdag hitelező ellenében. - Félek a veszélytől.

JULIA. Mit tegyünk tehát?

KÁLMÁN. Való, való. Ez veszélyes helyzet. Kérelemmel nem járulhatok hozzá. S pedig a dolgon segíteni kell. *Gondolkozva fel- s alájár.* - Jó lesz - ez nem megvetendő terv. - Amália nála lakik. Ő még szeret engem, nem feledett. - Segéljen a szerelem. A leány bohó és jószívű. Jer, kedves Julia, a terv kész: kezdjük meg a munkát. *Elmennek.*

HATODIK JELENET

Amália szobája. Amália ül, egy inas levéllel belép.

INAS. Kisasszony, kérem alássan, egy levél.

AMÁLIA. Levél? - Hozzám?

INAS. Azt mondták.

AMÁLIA. *kezébe veszi.* Mehetsz.

INAS. A levélhozó választ vár.

AMÁLIA. Várákozzék. *Inas el.*

HETEDIK JELENET

AMÁLIA *egyedül, a levelet feltöri.* Istenem, gróf Zalánfy! *Olvas.* Ő hát mégis szeret engem! - Szeret! Hisz tudám én ezt. Beszélni akar velem? - Mit tehetek én? - Hisz rab vagyok bátyám házában! Igen, igen, szeret! - S én? - Úgy van, én is szeretem őt, forrón, forróbban, mint valaha! -

NYOLCADIK JELENET

SZENKEY *bosszús arccal jó.* Húgom! - Mi az? - Levél? - Kitől van az? Ki küldé a levelet?

AMÁLIA. Még nem olvasám egészen. *El akarja rejtteni.*

SZENKEY. Látnom kell, a jó leánynak semmi titka testvér előtt.

AMÁLIA. Én jó leány akarok lenni, vedd a levelet. *Átadja. Szenkey olvas, félre.* Bosszús! Mi érhetett? Hogy éppen e pillanatban kelle jönie?

SZENKEY. Szerelmi vallomások! Hm! *Tovább olvas.* Beszélni kívánna veled. S te válaszoltál neki?

AMÁLIA. Nem.

SZENKEY. Akarsz neki felelni?

AMÁLIA. Így illik, azt vélem.

SZENKEY. Mit mondasz kérésére?

AMÁLIA. A kívánsat oly igénytelen - s ő szeret engem.

SZENKEY. Boldogtalan, te szereted őt, nem ő téged. Még nem ismered őt egészen.

AMÁLIA. Nem ismerem?

SZENKEY. Nem ismered. Azt véled, a gróf szerelmet akar előtted vallani; s ha ezt teszi is, hiszed-e, hogy ebben nem más cél, nem más előrenézés rejlik?

AMÁLIA. Nem értelek.

SZENKEY. S én értem a dolgot. - A gróf, az egykor hatalmas gróf - az évezredek ősökkel dicsekvő maradék most megrettent. Egy szegény pórszületésű, általa megvetett ember a családnak olyasmit sugott fülébe, mi a mágnási vért megfagyasztá. A gyáva, elkorcsult ifjú fél, remeg, s hogy magán segíthessen, téged akar eszközül választani.

AMÁLIA. Engem? Hogyan? - Szavaid homályosak.

SZENKEY. Tudd meg, mióta a gróf és köztem a vita megtörtént, legjobb barátja levék neki. Társa a költésben, pénzszerzésben. Ha értéke fogyott: készen állottam valamely tőkét bíró emberrel, ki neki

kölcsönözzön. Ő szeretett engem, és szinte nélkülözhetetlen embere levék, tekintetem mindenkor tudott neki pénzt szerezni; s ő minden felvett adósságot gond nélkül költött el utolsó fillérig. S midőn már javai túl valának adósságokkal terhelve: enmagam hitelére kölcsönöztem számára pénzt.

AMÁLIA.

Istenem! Ez mégis sok.

SZENKEY.

Így kelle bosszút állanom. A büszkeségét, fényűzést, mellyel annyira szeretnek kitűnni, kelle ellenök fegyverül fordítani. - Kevéssel ezelőtt házoknál valék, s a grófnének fülébe kiáltám, hogy fényök, gazdagságuk csak üres név, hogy rövid idő alatt a hitelezők mindent el fognak ragadni.

AMÁLIA.

Mit tevé! - Szegény gróf! - Ez kemény bosszú! Szánom őt! Hagyj fel e szándékkal, bátyám. Ő csapodár, de jólelkű - s a grófné ártatlan - a szegény leány!

SZENKEY.

Julia! Ó miért kell neki testvérének lennie? - Miért oly nevelést vennie? Ő nem hibás, csak a légkör romlott, melyben él. De bátyja megérdemli, kétszeresen megérdemli a csapást.

AMÁLIA.

Nem; - neki mégsem kell bűnhődnie; segélj a dolgon, ha őket örvénybe hozád. Keblem fáj; ha ő szerencsétlenné lesz - s teáltalad - s talán énmiattam! Ezt nem tűrhetem; nemde, visszavonod szavadat?

SZENKEY.

Nem tehetem.

AMÁLIA.

Akkor boldogtalanná tevéd hűgodat.

SZENKEY.

Mit - s te szánakozol oly emberen, ki téged annyira megsértett?

AMÁLIA.

A szívnek nemcsak érezni, de feledni is kell. Hisz miképp követelhetem; hogy a gróf neijévé emeljen?

SZENKEY.

Nem, nem; de azt megkívánhatod, hogy kebledet - becsületedet ne nézze le, ha már születésedet megveté. Te még nem tudod, miket beszélt a gróf nekem - mi aljas, gaz érzet, cél vezérli házadhoz.

AMÁLIA.

Istenem, te félreértéd őt talán!

SZENKEY.

Fülem jól hallott, elmém jól értett. Titkolni akartam előtted a mondottakat; mert nem akarám gyöngéd érzelmeidet megsérteni. Mit érzesz, mit gondolsz a férfiről, ki gazdag, hatalmas, szép; s mindezen tulajdonokat csupán egy leányka elcsábítására akarja használni?!

AMÁLIA.

Bátyám - mit beszélsz? - *Szemét eltakarja.* Teheté ezt?

SZENKEY.

Eszköznek néze, eszköznek tekinté szerelmedet, s pénzén akará azt megvásárolni. Gróf Zalánfy a szegény színészleányt kéjhölgyül akará használni.

AMÁLIA.

Istenem, ezt nem érdemlem! Én szeretem őt - de híven megőrzém becsületemet. - Bátyám! Te szerencsétlenné tevé engem is örökre. E fölfedés - ó - mint fáj ez, ha tudnád. - *Egy székebe rogy.*

SZENKEY.

Húgom - mit cselekszel, végy erőt magadon. - Vigyázatlan valék.
Jer a friss levegőre. Le kelle egyszer csakugyan lepleznem őt
előtted, hogy meggyógyítsalak. Jer, jer! *Amália felkel.*

AMÁLIA.

Most vége mindennek - s gyűlölöm - megvetem őt én is! *Elmennek.*

HARMADIK FELVONÁS

Alacsony, szegény szoba.

ELSŐ JELENET

- JULIA. Mégsem jó - mégsem. - Hah! *Kopogás.* - Ez ő! Igen ő. -
- KÁLMÁN *belép, s egy székre veti magát - szünet.* Julia!
- JULIA. Hoztál valami reményt?
- KÁLMÁN. Semmit.
- JULIA. Oly nehéz-e az emberek közt munkát s pártfogást találni?
- KÁLMÁN. Ó Julia! Csak most tudom: mit tesz az: szegénynek lenni, küzdeni a sors nyomorával, éhezni, fázni s aggódni az élet ezer szükségein! Most tudom, mennyit értek azon aranyok, s nagy összeg pénznek, melyeket egy fölhevülés pillanatában kihánytam, s mennyit érhettek volna azok sokaknak, több ezreknek, kik vérökön váltották volna, miképp én most váltanék kincset, pénzt, az élet minden évét kész levén odavetni egy-egy darab aranyért.
- JULIA. Most késő! - késő!
- KÁLMÁN. De aki szegénynek születik, mégis boldogabb, mint én, ki a fény s gazdagság öléből hullottam alá. A szegény munkához szokott testtel végzi a mindennapi terhet; s elégedetlenség képei nem gyötörik elméjét. De aki egyszer boldogság s puhaság karjain rengett, az előtt a szegénység mint pokolkín tűnik fel. Tagjai nem alkalmasak a munkára, s a lélek még mindig magasb, mintsem magát alacsony sorsába helyeztetni tudná! Ó, ettől függ a szenvedés!
- JULIA. Én tűrni tudom sorsomat; csak azt nem, hogy a szegénység s nyomor nem csapás, de minhibáinknak lőn következménye.
- KÁLMÁN. Ez az én hibám, az én vétkem volt. Ostoba én, ki nem ismerém becsét a vagyonnak, ki nem tudám fölfogni, hogy egy megsértett, aljas kebel megbántását sohasem feledendi. S most szörnyű a sors, melybe döntetem. Egy fillér ura nem vagyok. S mégis, lelkem nem tud megszabadulni az ostoba büszke tudattól, hogy én gróf vagyok. Százszor elmentem épületek, intézetek előtt, hol a napi munka bő díjjal fizettetik ki. S ó, Julia a családi büszkeség mint bosszús angyal riaszta vissza. - Vessz el, nyomorú! Így hangzott bennem valami - vessz inkább nyomorban éhen, mintsem e nevet bemocskold. Nem az egész világ fogja-e tudni e megalacsonyítást? Inkább egy késő bűnös maradék legyen áldozat, mint annyi dicső név. Így ül lelkemen, éltemen, mint zsarnok, a születési büszkeség s az előítélet. Ó nem tudják mások, mi szörnyű ez! Ezreket, százezreket adnának sokan, vagyonukat, feláldoznák egy kis névért, ösökért s címerért, hogy a világ előtt fényljenek, hogy nagyravágyó lelkőknek

egy kiseledelt készítsenek, melyen rágódjanak! - S mit nem adnék én, amit csak adhatnék - mit nem tennék, ha e nevet, a születést, ez öntudatot s ezzel összenőtt büszkeséget magamtól elvethetném, s lehetnék szegény, névtelen, elveszve a világ tengerén ismeretlen, s munkám után magamnak s neked táplálékot szerezhetnék.

JULIA.

Szegény bátyám!

KÁLMÁN.

Igen, csak ily elvetett állapotban látja az ember, mily szörnyű lidérc a családi büszkeség. Tagjaim elbírnák talán a munkát - bármi kemény munkát: de arcom pirul dolgozni! Dolgozni, midőn minden munkára van fölhíva a természetben!! Ilyenek az ember félszegségei. Hamarabb tudnék lenni rossz, alávaló, mint napi munkás. - Lelkem könnyebben tűrné, ha a világ kárhozná és megvetné, mint ha kigúnyolná és nevetné. Érzem, érzem a szörnyű örvényt, miszerint e helyzetben növeltetésem, a megszokott munkatlanság, az előítélet s büszkeség miatt hamarabb leszek rabló, útonálló éjjeli gyilkos, mint a többi pár seregében dolgozzam.

JULIA.

Az istenért, mily beszéd ez, Kálmán? Szerencsétlenek mi - s szerencsétlen minden, ha a külsőségben tartja a méltóságot s családi nevet; ha csak külsőleg szeret fényleni. - Nem, bátyám, míg erkölcsünk tiszta, feddhetetlen; addig bármi sorsban, bármely nyomor közt méltók vagyunk nevünkre, méltók nagy őseinkre. S a magas névnek inkább kell szolgálni arra, hogy keblünket a rossztól visszariassza, mintsem hogy a tévedés és botlás okául legyen.

KÁLMÁN.

Ó, Julia! Mondd meg, sokszor a bőség és fény közt is nemcsak külsőségekben büszkélkedünk-e? - Mindig és örökké csupán a világ ítélete, nem pedig tiszta erkölcsiség eszméje vétetik tekintetbe. Hány tettek mennek végbe a legragyogóbb palotában, melyek vagy föl nem tűnnek, vagy feltűnván, elnézést, sokszor méltánylást nyernek: s melyek mégis annyira nem illendők, annyira nem erkölcsiek és tiszták! Én nem vagyok jobb másoknál s mások nálamnál. De annak, ki büszkeség- s névről beszél, előbb éreznie kell a nyomort, mely testét és lelkét elcsüggeszti; éreznie kell, amit én érzek, hogy önmagát és mást is hibája által szerencsétlenné tevé. - Julia, te értem szenvedsz. Én férfi vagyok, s könnyebben tűröm a nehéz sorsot, mert megérdemlettem. De te - gyöngé vagy, nő - s méltatlan annyi szenvedésre. Látva a szegénységet, az ölé kint, mely alatt hallgatva tűrsz; vérem megfagy, s visszaborzadok az élettől. Te jó vagy - s ez nagyobb szemrehányás nekem. - Julia - te sokat szenvedsz értem. Te éhezel! -

JULIA.

Én könnyen tűröm az éhséget!

KÁLMÁN.

Türelme lehet akárkinek, de a türelem is csak szenvedés! - Mondd: nemde, éhezel?

JULIA.

Miért kérded ezt?

KÁLMÁN.

Istenem! Miért kérdem. - Neked nem kell szenvedned. Ha véretem, éltemet, üdvömet adom is érte áruba.

JULIA.

Való, az éhség gyakran kínoz. De hiszen nem szenved-e más is?

KÁLMÁN. Istenem! Julia. - De én meg nem foghatom, miért tartogatod azon régi ékszereket, melyeket ügyvédünk munkássága számodra a hitelezők elől megtartott. Igaz, hogy ezek ősi emlékek: de midőn az élet szükségai előállnak, mit nem hányunk el magunktól min-magunkért.

JULIA. Ne említsd ezeket. Szívem fáj, midőn tőlük megválni kelle.

KÁLMÁN. Nincsenek már? - Erről mit sem tudok. Hová lettek - Julia, howá lettek? Annyi drágaság, mennyivel a csődöt szintúgy nevezhetjük volna, mint mások, kik úgy bűnnek ki alóla, miképp nap a felhőből. Hol vannak az ékszerek?

JULIA. Ne vádolj, én nem vagyok oka, hogy többé nincsenek.

KÁLMÁN. Elhiszem, elhiszem. - De mégis hogyan mentek idegen kézbe?

JULIA. Midőn bukási pörünk befejeztetett, egy szegény s becsületes polgárt jelentének be nálam. - A szegény apa megjelent négy kised s növeletlen gyermekével, s fájdalmasan panaszlá, hogy néhány ezer forintját, egyedüli vagyonát s élelme alapját neked adá kölcsön, s bizalomból részint, részint egyszerű tudatlanságból elmulasztá kiadott pénzét betábláztatni, s a csődületi hitelezők közt utolsó helyre tétetvén, követelése ki nem elégítettett. Gyermeki kenyérért sírtak, s a bús, a kétségbeesett tört szívű apa velök együtt könnyezett. Szívemet szakadni éreztem e látványon, s büszke szégyen fogott el a gondolattal, hogy gróf Zalánfy maradékai bárkinek is adósai legyenek; s mit ők könnyen elpazarlottak, azért idegen és ártatlan szenvedjen. Kivettem a megtartott ékszereket, s egy ékszer-árus a szegény apának lefizette értök a hitelezett pénzt.

KÁLMÁN. Julia, te nagylelkű vagy! Megfosztád tenmagadat vagyonodtól, családi emlékeidről, s értem szegénnyé levél. Én kisebb vagyok náladnál, s érdemetlen ily testvérré. -

JULIA. Te szeretsz engem. Testvérem vagy. A hiú ékszerek által könnyeket s egy család szerencsétlenségét mentém meg - és becsületünket.

KÁLMÁN. S birtokodban semmi sem maradt meg a drágaságokból?

JULIA. Csupán egy gyűrű, melyet anyám viselt.

KÁLMÁN. S én semmit sem bírok, Julia! Én rossz vagyok. - Add el e gyűrűt, végy magadnak eledelt. - Te szenvedsz; add el a gyűrűt; - különben bűnre vetemedem, hogy rajtad segíthessek.

JULIA. Ó, ha tudnád, mi fájdalmas e végső emléktől megválni! Míg ezt bírom; azt véltem, szüleink szeretete s áldása körünkben lebeg; ezzel együtt az egyetlen vigasztalást is elvesztem.

KÁLMÁN. De te sokat szenvedsz a szükség miatt! Lásd, én igaztalan és hibás vagyok, csak most is, midőn fel- s alájövék az utcákon, az éhségtől kényszerítve, egy régi önmerősömet kértem meg: kölcsönözzön néhány garast számomra. Ő adott, s én elvettem, s kielégítém magamat, nem gondoskodva rólad, s nem gondolva arra, hogy egy fillérem

sincs, melyből adósságomat leróvhatnám. Most e szegény hitelezőt meg kell vasalnom, s hasztalan várja ama kávéházban érkezésem.

JULIA. Istenem! Te nem süllyedsz annyira, hogy csaló légy.

KÁLMÁN. Mit tegyek? A szükség kényszerít.

JULIA. Ó Kálmán, Kálmán, hová kelle süllyedni? - Ennyire megtagadjuk-e magunkat? - Nem; senkinek sem kell panaszkodnia, hogy Zalánfy valaha megcsalá. - Igen! - ezen gyűrű.

KÁLMÁN. Mit akarsz? -

JULIA. Igen - érzem, nehéz tőle megválnom. De mocsoknak nem szabad nevünkön ülni. E gyűrűt - hadd lássam még egyszer! - Kedves emlékem volt, fölötte kedves! De vedd, vedd, add el, s fizess ki tartozásodat.

KÁLMÁN. Julia - mit cselekszel, tehetnél ily áldozatot?

JULIA. Vidd, vidd! Lehet, később nehezebb lesz tőle megválnom. Itt van. Menj!

KÁLMÁN. Julia!

JULIA. Menj! - Nevünkön nem lesz homály, bár nyomorban legyünk is. Vesd zálogba, s jöjj vissza minél előbb.

KÁLMÁN. Te sokat tész értem.

JULIA. Való, sokat adék; de mindegy. - Legyünk tiszták! Menj!

KÁLMÁN. S én szeretni akarlak, szeretni foglak, jobban, mint testvéremet. Egy perc alatt itt leszek. *Elmegy.*

MÁSODIK JELENET

JULIA *egyedül.* Ő még most is oly könnyelmű, mint azelőtt. Hogy némely embert oly nehezen változtat sorsa. *Kati bejő.* Ah, te vagy, leány?

KATI. Azért jövök, hogy talán - azt gondolám, hogy le fog feküdni a méltóságos kisasszony.

JULIA. Mert már álmos vagy - nemde, Kati; - s azt véled, hogy én is feküdni óhajtok.

KATI. Igen ám. - Hiszen már későn van.

JULIA. Nem, jó Kati! - Én még nem fekszem - nem vagyok álmos.

KATI. Úgy gondoltam. -

JULIA. Semmit sem tesz - azért te lefekhetel bátran, jó leány. Engem nem kell virrasztani, egyedül is elvárakozom.

KATI. Igen, de én rossz vagyok, ha akkor alszom, mikor a méltóságos kisasszony fenn van.

JULIA. Ne gondold ezzel semmit! - Úgyis eleget szenvedsz, árva lélek, értem. Jobb volt volna, ha elhagyl bennünket. Lásd, nekem többé nincs tehetségem téged segítni.

KATI *könnyezve*. Nincs tehetsége -! Istenem, annak nem oka a méltóságos kisasszony; azok a rossz emberek! - De azt mondják, hogy egykor visszaadják minden jószágunkat.

JULIA. Ezt nem igazán mondák. Mi gazdagok nem leszünk soha.

KATI. Úgy isten kegyelmezzen az olyan törvénynek és bírának, kik időt, akaratot nem várva, mint a tatárok, rárohannak az emberre, és mindenét elveszik. *Ásít*. Pedig oly nehéz szegénynek lenni.

JULIA. Igazad van. Mert fájni, éhezni - Nem vagy éhes, Kati?

KATI. Nem. - De a kisasszony ma semmihez sem nyúlt - s ebédét is nekem adá. - Istenem! -

JULIA. Ne gondold azzal semmit. - Menj, feküdjél le. - Látom, az álmom erőt vesz rajtad. Menj. -

KATI. De a méltóságos kisasszony -

JULIA. Menj csak. Te még gyerek vagy. Én virrasztani fogok. - Bátyámat várom.

KATI. Igazán, ha oly nagyon álmos nem volnék, a világért sem feküdném le. - *Kezet csókol*. Jó éjszakát kívánok.

JULIA. Jó éjszakát. *Kati el*. Szegény gyermek. Még neki nem kell tudnia: mi a szenvedés. - Kálmán már visszajöhetett volna; sokáig késik. - Istenem, hogy még most is féltetem kell őt! Szíve jó, de akarata gyöngye, s a világ könnyen ragadja. - Hah! - Jó talán - kopogás! - Elment: nem ő az! Ismét! Most jó. - Nem ő -

HARMADIK JELENET

TOLLASI *belép*. Itt kell lennie. -

JULIA. Idegen. - Ki ez? -

TOLLASI. Úgy vélem, Zalánfy Julia kisasszonyhoz van szerencsém?

JULIA *félre*. Istenem, mit akar ez! Miképp ismeri lakásunkat? *Fenn*. Igen, uram, én vagyok.

TOLLASI. Kegyed ismer engem, egykor volt szerencsém. Engedelmet, hogy ily későn zavarom nyugalmát. De a kötelesség s emberiség parancsolta jövetelmet.

JULIA. Miképp érti ön ezt?

TOLLASI. Itthon van-e kegyed bátyja?

JULIA. Bátyám? - Miért?

TOLLASI. Gondolám mindjárt, hogy haza nem fog jöni. S éppen ezért jövök.

JULIA. Valami baj történt talán. Kérem szóljon ön!

TOLLASI. A dolog igen természetes. Ama kávéházban ültem, mert a népéletet, sajátságokat s némi napi eseményeket ily helyeken tanulhatni meg. Egyszer belép a kegyed bátyja. - Tova egy szegletben sűrű pipa-cigare-füst és seres üvegek közt, melynek tartalma, mint a háború utáni vitézek, csorbítva állott, ült néhány ember, kik idejüket kártyázással üzik. A gróf úr melléjük áll - néz. Azok megszólítják - s íme látom, hogy ő zsebéből egy becses gyűrűt von elő. - Megnézik. Kártyát adnak - vesz; ismét. - Homloka redőkbe vonul, más kártyát vesz - ismét és ismét - s néhány húzás után a veres hajú banquier elégedett mosollyal dugja zsebébe a gyűrűt. -

JULIA. Istenem! -

TOLLASI. A gróf kétségbeesve néz körül. A banquier vizsgáló hideg tekintettel méri őt végig. - A gróf megfordul. Tekintetemmel kísérem őt. Egy szegletbe vonul. Kebléből egy tört ránt ki; élén végighúzza ujját, és zsebéből egy pisztolyt von ki, megvizsgálja, s mindkettőt ismét elrejtve, szélsébséggel rohan ki az ajtón.

JULIA. Úgy veszve van! - Istenem, istenem! Vajon mit tett ő? Hol van a szegény bátyám? - Nem futott ön utána? Miért nem ment nyomába ön? - Ó, szörnyű, irtózatos. - Eddig talán - Nem, nem! - Kérem önt - menjen, fusson utána - keresse fel. - Mindenre - örökre lekötölez maga iránt, csak hozza vissza őt élve!

TOLLASI. Tudja kegyed, utcáink miképp vannak kivilágítva; a hírlapok hiába lármáznak a sötétség ellen. Utána mentem, de a homályos utcákon egy pillanat alatt eltűnt szemeim elől. S éppen azért jövök, hogy megtudhassam, nem futott-e haza - s félelmem alapos-e -, egy-szersmind kegyedet felszólítani akarám a segítségre. Hol lehetne őt feltalálni? Mit gondol kegyed: hová mehetett?

JULIA. Mit tudhatom én! Ő értem esett kétségbe; - mert jó szíve van. Talán a vízpartra vagy - az erdő felé! - Ó, menjen ön. Lábam nem bírnak. Minden perc drága!

TOLLASI. Térjen magához kegyed. Itt megfontolásra van szükség. Kegyed gyaníthatja: hová mehetett.

JULIA. Én nem gyanítok semmit. - Csupán azt: mi talán megtörtént. Kegyelem neki, istenem! - s ön nem akarja fölkeresni?

TOLLASI. Dehogynem! Mindenesetre utána megyek. Hisz ebből a legnevezetesebb fővárosi újdonság jó birtokomba. - S talán meglehet: még segílnék. Tehát kegyed nem adhat utasítást? - ? -

JULIA. Semmit, semmit. Bár tudnám, hová ment! - Ó, legyen ön szánakozó irántam.

TOLLASI. Megyek; vegyen erőt kegyed. Lehet, hogy nincs semmi baj. Ajánlom magamat. *Elmegy.*

NEGYPEDIK JELENET

JULIA *egyedül.* Mitevő legyek? - Mit akar Kálmán? Irgalmas ég! Szavai rémítőleg csengnek fülemben. Hamarább lennék rossz, alávaló, mint napi munkás. Istenem! Elsüllyedhet-e az erkölcs nyomorúság alatt? Nem, ő nem leend alacsony - nem lehet. Inkább - nem, nem - öngyilkos se legyen! - Ég! Ennyi szenvedést mégsem érdemlettem! - Most mit tegyek? Hová menjek? Hol találom fel őt? Szavam mindent tehetne nála, a gyöngéd testvéri szó - egy kézszorítás. - Kedves bátyám! Nem, nem; Zalánfy nem fogja nevét bemocskolni. De ó! - Én semmit sem tehetek, én csak gyöngé némben vagyok! Megyek. - Ily éjjel! Künn! - *Kívül zaj hallik.* - Hah! - Lármat hallok! Mi az - közelget. - *Hallgatózik.* Emberléptek; hangok! Közelebb jő - istenem! Ha ez őt érdekli! Erőt lelkemnek! Erőt adj, ég! - Talán más egyéb utcai zaj? - Mégis - mindig növekszik! *Az ablakon kinéz.* Semmit sem látok! - Hah! Jaj nekem!

HANGOK *kívül.* Zsivány - útonálló! Fogjátok el!

JULIA *egy székre rogyik.* Itt van! Itt van! - *Szemét elfödi.* Haljak meg előbb. - Nem - ő nem lehet.

HANGOK. Fogjátok el a gazembert! - Erre futott! -

JULIA *az ajtóhoz fut.* Valaki jó. - Jőnek! - Kegyelem neki! - Ne büntess, istenem!

ÖTÖDIK JELENET

KÁLMÁN *zavartan, véresen, kezében törrel, fáradtan berohan.* - Julia! *Szünet.*

HANGOK *kívül.* Vissza! - utána! -

JULIA *merőn néz rá, aztán hozzáfut.* Kálmán! Istenem! Hol valál?

KÁLMÁN. Vissza tőlem! - Hozzám ne érh. - Én nem vagyok hozzád méltó.

JULIA. Nem vagy - nem vagy hozzám méltó? Mit tévél, szólj, honnan jössz? Mi láрма ez?

KÁLMÁN. Én rossz vagyok! Tántorodott - megtévedt, de nem bűnös; istenemre nem - szerencsétlen vagyok. - Ne nézz rám, vess meg. Nem vagyok többé testvéred. Nem Zalánfy-faj.

JULIA. Szívemet összetéped! Mondd, mi jelenet ez? Téged illet e láрма? - Te nem lehetsz gonosz. Nem, nem. Szemeid égnek - arcod halvány és zavart: de nem bűnösé. - Kálmán! - az ég szenteire, mi történt?

KÁLMÁN. Csitt! - Csendesen! - Az örök künn meghallhatnák. - Csitt! - Elmúlt a zaj?

JULIA. Semmit sem hallok. De mi volt ez? Ne hagyj tovább kétségben!

KÁLMÁN *kezeit kiterjeszti.* Nézd e kezeket!

JULIA. Vér! Vér! - Kálmán! Mit tevé! - A vér éghez kiált fel!

KÁLMÁN. Egy ezredévi tisztítótűz sem emészti el a foltokat. Pedig - Ó, Julia! De ne kárhoztass! Űzz el magadtól, s én szeretlek mégis. *Sír.* Önthetek-e annyi könnyet, mint e vér; - s megtisztíthatják-e a bánat tiszta könnyecsepei kezemet és lelkemet?

JULIA. Ha tévedél: szánlak hibáért! Mondd el, mi történt?

KÁLMÁN. Rejtsd el e fegyvert! - Vidd el szemeim elől. Átkozott legyen, ki az első vasat fölhozta a föld gyomrából. Rejtsd el. - Tedd el e pisztolyt is. - Ha rátalálnának - s nem akarom látni a vétek eszközét. - Ó, hogy az ember csak szenvedélyei rabszolgájául teremtetett!

JULIA. *elveszi a fegyvereket.* Elrejtém. Szólj, kérlek, kényszerítlek!

KÁLMÁN. De nem hallod-e künn a zajt? Engem keresnek! - Gyalázat! Hah! Gyalázat ne érjen. Add a fegyvert! - Inkább meghalok. -

JULIA. Szerencsédén, ismét akarod lelkedet terhelni?!

KÁLMÁN. - Jó; - megnyugszom. Szavad megőriz a bűntől. Halld tehát, mi történt velem. Elmondom. Azonban ülj le. Ülünk le!

JULIA. Jer tehát. *Leülnek.* Mondd, mondd.

KÁLMÁN. A gyűrűvel ama kávéházba mentem, hogy adósságomat kielégítssem. Nem találám őt: de egy csapat kártyázót láték egy asztal mellett. Gondolám: más ember elég pénzt elrabolt már tőlem, míg büszke valék abban, hogy vagyonomat kiszórjam: most ideje, hogy nyerjem vissza mástól azt, mit neki adék. Hozzájok mentem, kártyát adának, s - istenem, Julia, néhány húzás után a gyűrű veszve vala.

JULIA. Boldogtalan! *Félre.* Istenem - a kedves, drága gyűrű!

KÁLMÁN. Ekkor szemem előtt elhomályosodott minden. Lelkem ismerete hallatlan kinnal ostorozott. Lelkem előtt állt képed, kit megcsaltam, kit ez utolsó vétek által koldussá tévék: szívem összeszorult, s felemelkedett bennem óriásként a tökélet, számodra bármi áron pénzt szerezni. Vevém fegyvereimet, s odahagyám a bűntermet.

JULIA. Ó, miért nem jövel vissza hozzám?!

KÁLMÁN. Jöhettem-e ily tény után? Elmém elől elfutott minden kép, mely gyermekségem óta beleszövődött. Név, büszkeség, lovagiság, erkölcs elsüllyedtek: csak a bánat és határozat ült lelkemen. Sebesen rohantam a keskeny utcákon, s egy szeglet megé húztam magamat. Nem gondolék arra, mit akarok, mit teszek; gondolat, cél, megfontolás nélkül megért bennem a gyalázatos szándék. De a mélységet kétségbeesésemben nem láttam. Vak valék; mert különben visszaborzadnom, megörülnöm kelle a gondolattól, hogy egy érdemes, nagy elődök maradéka, egy fényes név birtokosa a városnak egy szegletén, mint éji rabló s útonálló várakozzék zsákmányra, hogy kezeit befertőzze! Ó, Julia! Én nem érdemlem meg e családi nevet, mert bemocskolám azt.

JULIA.

KÁLMÁN.

Szegény, szegény bátyám! S a vér miképp ragadt rád?

Halld. Kevés percig kelle helyemen állanom; kopogást hallék. Egyszerre egy alakot pillantok meg magam előtt. - Egy jókedvű, kövér városi polgár volt az, ki vidám vacsorájáról hazament. Elébe ugrám; s pénzét kértem - ő vonogatta magát. Ekkor egy másik szögletről egy gazember odarohan, s megragadja a szegény polgárt. Ez védi magát - gyilkosokat kiált -, s én a véletlen eset által zavarba jöni kezdék, és szoborként állottam a két küzdő ember mellett. Ekkor a rabló, ki magát nem látá elég erősnek megfoszthatni a megtámadottat, felszólít engem segítségül. Jer hát - így szól -, cimborá, hisz te sem vagy jobb nálamnál. Segélj munkámban, s együtt vigyük el a keresetet. - Jer hát, pajtás! - E szavakat ejté, s lelkem összerázkódott. Felébredt bennem újra a büszkeség, midőn látám, hogy egy utcai semmirevaló engem cimborájának nevez. Előttem láttam a szörnyű örvényt. Nem! Fölkiálték - én nem vagyok, nem lehetek aljas éji rablónak cimborája, s a küzdők közé rohantam, hogy a békés polgárt megszabadítsam. Törömet a rablónak szegezém; de a küzdés közt amazt sértém meg, s az ártatlan vér befecskendé ruhámat. A tolvajt visszalöktem ragadmányától. Az idegen elszaladt, segélyért kiabálva.

JULIA.

KÁLMÁN.

Való, való ez? Te megtartád erényedet, habár tévedtél is!

Lelkem visszanyerte erejét. De most jönöm kelle az irtózatot helyről. Azonban újólág léptekeket hallék. - Siettem; utánam láрма keletkezett. Az éji örök szavát haltattam, kik a városban nem hallott készséggel gyűltek össze, és sietének nyomban. A gyalázatos rabló, kit megakadályoztattam undok szándékában, növelé a lármát, részint talán bosszúból, részint, hogy magát ártatlannak mutassa. Futottam. A kergetők nyomomban. Minden igazságom mellett is láttam, hogy futnom kell; s lelkem ismerete nem vala egészen nyugodt. A vád és gyanú alapos. Ruhámon, fegyveremen vér - s tudhatám, hogy e szegény öltözet növelni fogja kárhoztatásomat. Ó! A terhelő vád mérlege mindig a szerencsétlen felé hajol. Kergetőim számosan voltak, s hozzájuk rendőrök csatlakoztak. Nem messze tőlem hallám hangjokat. Végre közel értem lakomhoz. Egy utcába szaladtam; s egy dült épület romjai közt meghúztam magamat. Azok észre nem véve, túlhaladtak mellettem; s ekkor kijövé a falak közül, láthatatlanul ide futottam. Ó, mi szörnyű az: bűnösnek tartatni s félni emberek előtt!

JULIA.

KÁLMÁN.

Te kisenvedél hibáért. Hála az égnek, hogy megtartád, visszavevél lelked tisztaságát! Most egészen veszélyen kívül vagy? -

Úgy vélem; nyomomat elveszték. A mi városi őreink nem oly ügyesek és szorgalmasak a kergetésben. Eddig tőlünk messze vannak. *Kívül zaj hallik.* Nem hallasz lármát?

JULIA.

KÁLMÁN.

HANG

Igen, itt az utcán! Istenem! miképp fog ez végződni?!

A láрма növekszik. Én nem vagyok bűnös. Miért remegnék?! Csitt! *kívül.* Nézzük meg, ide jertek. Itt kell lennie!

KÁLMÁN. Nem adom meg magam! Nemes és mágnás vagyok. Elfogniok nem szabad.

JULIA. Csitt, csitt! Ők nem jönnek házukba. A zaj szünni kezd.

HANG. Menjetek! Törjétek be az ajtót!

KÁLMÁN. Itt vannak.

JULIA. Istenem!

KÁLMÁN. Oltsd el a világot.

JULIA. Nem, nem. - Mi ártatlanok vagyunk!

HATODIK JELENET

Éjőrök és városi csendőrök, s egy Polgár bejönnek. Háton megett Szenkey látható.

ÉJŐR. Mi egy rablót keresünk. E helyre kelle menekülnie! Ide a rablóval! Adjátok ki.

CSENDŐR. Megálljon kend! Szépen kell a törvényes eljárást teljesíteni. Majd szólok én! Legyenek oly jók: adják ki a tolvajt, ha ide futott; különben majd botom végez veletek, mert ismerem én már az ily gazházakat. *Félre.* No ez jól volt mondva: így kívánja tekintetes kapitány uram is!

JULIA. Jó emberek! Tévednek.

CSENDŐR. Minden körülálló házat kikutattunk már. - *Közelebb áll Kálmánhoz.* Ezen fickónak ruhái véresek! - Ide mellém! Gazember, miképp került ruhádra vér?

KÁLMÁN. Hah! Ezt többet ki ne mondd: mert istenemre! Megfojtalak.

JULIA. Istenem! Kendtek tévednek, mondom.

CSENDŐR. Tévedünk? Teringettét! Még az volna a furcsa, ha az igazság nálunk tévedne! - Minek néz engem, leányasszony? Mi nem vagyunk ittasok. Különben is csak a bűnös lakoljon; nem árt, ha ártatlan szenved is! - Ezt mondja kapitány uram. Atyafi jöjjön közelebb, nem ez volt, ki imént megtámadá?

POLGÁR. Lássam? - Igen, igen. - Ő volt. Fogjátok meg! El kell fogni.

KÁLMÁN. Vissza nyomorult! - Én nem voltam - ti nem ismertek.

JULIA. Emberek! Itt tévedés, félreértés van. - Távozzanak!

POLGÁR. Félreértés, leányasszony? Igen bizony. E gaz kölyök ki akart rabolni. Karom most is vérzik fegyverétől. Ő éji rabló. Ne higgyen neki leányasszony!

CSENDŐR. Jer, fickó, szép módjával, különben megkötünk. Ne tréfálj velem ily józan állapotomban!!

KÁLMÁN. Megkötni engem? Engem? Alávaló béres cseléd. - Engem? Ki tehetné azt?

CSENDŐR. Én, a városi hatóság nevében, mert én az igazság képviselője vagyok, kivált, ha kapitány uram is velem van.

KÁLMÁN. Városi hatóság! - El tölem nyomorú ittas pórok! Én több, nagyobb vagyok, mint az egész várostok.

RENDŐR. Hohó! - Ezen fiú nálamnál is többet ivott. Csak így van ni! A részeg mindig mást néz ittasnak. Hehe! - No hiszen jó kedvemben találtál semmirevaló kölyök. - Különben is haragszom a rossz borért, melyet velem drága pénzért itattak, hogy az egész világot szeretném felakasztani. - Az ilyen latrok miatt nem vacsorálhatunk mi békében. - Hé! Előre. *Az örök Kálmánra rohannak.*

KÁLMÁN. Fegyvert ide! Fegyvert kezembe! - Istenemre! élve meg nem adom magamat. Én nemes vagyok.

CSENDŐR. Nemes! Hahaha! Arcod elég fehér volna pergamennek! Tesz is az valamit, hogy valaki nemes, ha amellet gazember; legyen inkább polgár, de becsületes, miként én. Jer, jer; majd megmutatjuk mi. - Bizony még nyakaskodik! - Lánchordtát, hisz ha nemességet kell mutatni, melyik magyar nemes eszik és iszik többet, mint én! - Kössétek meg! *Megkötik.*

JULIA. Nem! Ez méltatlanság - nem szabad! - Bocsássátok el őt! - Kérlek benneteket - Istenre és szentekre! Nem - ez szörnyűség - istentelenség. *Kálmánhoz fut.*

CSENDŐR. Csendesen, leányasszony, csendesen - maga nem tud még a városi rendtartáshoz. Ez az én dolgom, ahol én vagyok, meg kapitány uram; ott hiába panaszkodnak az igazságtalanságért.

KÁLMÁN *midőn vinni akarják.* Hah! Gaz latrok, zshiványok! - Félre! Oldjatok fel! - Bocsássátok, ezt nem szabad tenni! - Én gróf vagyok - mágnásvér! - Pór szolgák! Parasztok! Paraszt várostok - parasztok tisztviselőitek. Felettem nincs hatalmatok.

CSENDŐR. Mondom, az ármányos cseléd felöntött! - No hiszen, csak azért kíméllek. Azonban nem egészen ész nélkül beszél; mert, hejh! Sok gazemberek lettek bárókká és grófokká. - De most ez mindegy. Induljatok! *Mennek.*

KÁLMÁN. Hah! - Gaz latrok, kuttyák, cudar pórok. Ezért meglakoltok! - Julia, isten veled! *Elvitetik.*

JULIA. Kálmán - bátyám! *Ájulva egy székre dől.*

HETEDIK JELENET

SZENKEY *nagy köpönyegben, kalapja szemére húzva, bejő csendesén. Végbe-*
ment! - *Juliát meglátja.* Itt van - ájulva. - Hah! a bosszú édes!
Mégis - hisz e leány ártatlan! Mi szép! *Lábával földre toppant.*

Nem, nem, vesszen az egész büszke faj! Mit tegyek ezzel? Itt van hatalmamban; el kell tapodnom mindeniket *vizsgálja*, oly erős volna-e szerelnem? - Gyűlölöm kell őt! - őt? Ne lássam bájait? - Miért oly szép, hogy a gyűlölet és bosszú szépségének szolgájává simul látásán. - Menjünk! - Mi tilt a meneteltől? Maradnom kell; bosszúmat kell állanom ezen is! - Vesszen! *Feléje megy sebesen, hozzá hajol, s megcsókolja arcát és kezét, s elébe térdel.* Bosszút állottam, és szeretem őt oly erősen, mint gyűlölöm! *Felugrik, homlokát megcsapja.* Ostoba, örült! Mit tévél? Gyáva férfi! Hiába! Én szerettem őt. *Sebesen elrohan.*

NYOLCADIK JELENET

KATI

álmosan és zavarodtan beszél. Mi láрма volt ez! - Istenem! Szegény kisasszony. *Mellé térdel.*

NEGYEDIK FELVONÁS

ELSŐ JELENET

AMÁLIA *egyedül.* A csődületi per elragadta minden vagyonukat? Istenem, most ők szegények! - S pedig ki gazdag volt, annak nehéz lehet a szegénységet elviselni! Ejh! Mit törődöm én azzal! - A gróf engem lenézett, játszószernak tekintett. Bátyám azt mondá, s ő valót szól, istenem! Én mégsem tudok iránta hideg lenni; hiszen különben sem látandom őt soha. Emlékezetét legalább magamnál tarthatom.

MÁSODIK JELENET

INAS *jő.* Kisasszony, egy idegen személy kíván bebocsáttatni!
AMÁLIA. Hozzám?
INAS. Igen, úgy mondá.
AMÁLIA. Tán inkább az alispány úrhoz?
INAS. Nem, kisasszony; ő Amália kisasszonyt keresé.
AMÁLIA. Milyen az idegen?
INAS. Szegény és szájalomra méltó; de szép és tekintete úri.
AMÁLIA. Mindegy, hadd jöjjön. *Inas el.* Ki lehet az? Miért keres engem?

HARMADIK JELENET

Julia belép, s meghajtja magát.

AMÁLIA *némán köszön, félre.* Arca nem mindennapi! Ki lehet?
JULIA Bocsánatot kérek, kisasszony, e bátorságért. Én Zalánfy Julia vagyok.
AMÁLIA *félre.* Julia, a grófnő? Mit tegyek? Mily szegény s szájalomra méltó! *Fenn.* Örvendek e szerencsének! - Méltóztassék nagysád! *Leüléssel kínálja.*
JULIA. Köszönöm. *Leül, félre.* Istenem meg kell magamat aláznom előtte. *Fenn.* Kisasszony! Én segedelemért jövék kegyedhez.
AMÁLIA. Segedelemért? Mit tehetek én?
JULIA. Igen sokat. Hisz kegyed elég gazdag, és befolyással bír. Parancsoló-nő a háznál.
AMÁLIA. Csalatkozik kegyed; én csak egy szegény leány vagyok.

JULIA. Ezt jól tudom; de az alispány úr házához vevé önt. Ő szereti önt - s ön bizonyosan nem mulasztá el kisdéd tárgyakon kezdve igényeit megalapítani. S miért is ne? Ön elhagyá pályáját, imádóit, mindent elhagyott érette; s megkívánhatja, hogy úrnő legyen a háznál.

AMÁLIA. Én nem értem ezeket. - De - kívánnám hallani: mivel szolgálhatok?

JULIA. Igen - elmondom. Ön tudhatja, hogy nekem egy testvérem van. - Ő könnyelmű volt, bár jószívű. - Bőkezűsége, adósságokba keveré - a hitelezők csődületet hirdettek ellenünk. Mi szegények levénk, bajjal, szükséggel küzdve. Egy éjjel, midőn bátyám az utcákon hazafelé jőne, egy félreértés s tévedés miatt a városi rendőrök által mint rabló elfogatott, s börtönbe hurcoltatott.

AMÁLIA. Istenem! - Elfogták őt?

JULIA. Igen, miképp aljas gonosztevőt. S ezt szenvednünk kelle. - A város, miként biztos hírből hallám, átadá őt a megyének; - s jelenleg itt van a megyeházánál, a megye börtönében. A törvényszék ítélni akar felette; - s én azon időtől fogva, mióta elfogatott, nem láthatám őt.

AMÁLIA. Irgalmas ég! S én ezt nem tudám!

JULIA. Kisasszony, most azért jövék, hogy ön segedelmét kérjem.

AMÁLIA. Segedelmet? Mit segíhetek én, gyöngye erőtlen nőszemély?

JULIA. Ön még kérheti! Kérheti ezt? - Ő szerette egykor önt; s jól tudom, ön is bátyámat.

AMÁLIA. Istenem! - Ön tudja ezt?

JULIA. Igen, s én kérni jövék önhöz. Bátyám börtönben van. Az alispány szereti önt, ön bírja szívét, akaratát; egy nő - egy szerető sokat tehet bármi erős férfi lelkével. Ön egykor kedvese volt bátyámnak; szóljon ön mellette.

AMÁLIA. Szóljak mellette? Feledé a grófnő, hogy az alispány csak a tettekből ítél, s a törvényt szokta végrehajtani.

JULIA. Tudom, tudom. A törvény ily emberek kezében engedékenyebb, mint egy női szív. A megyék, édes kisasszony - a megyei tisztviselők, főleg egy megye elnöke mindenkor intézheti tetszése szerint a törvény értelmét. Legtöbbször kit elítélnék, nem a szigorú igazság; de harag, bosszú, irigység buktatnak meg. Az alispány gyűlöli bátyámat, ön tudja tán miért; - ettől félek én, nem a törvénytől.

AMÁLIA. Ez ellen én nem tehetek.

JULIA. Ön enyhítheti a gyűlölséget - szava sokat engesztelhet.

AMÁLIA. Én nem akarok engesztelni.

JULIA. Nem? Miért?

AMÁLIA. Meg vagyok sértve a gróf által.

JULIA. Megsértve? Miképp?

- AMÁLIA. Hagyjuk ezt? Ez emlékezet fájdalmas nekem. Ő nagy úr volt, én szegény leány. Ki követelhetné valamely gazdag úrtól, hogy érzelmei tiszták, szavai valók legyenek? ki követelheti tőle, hogy hű legyen?
- JULIA. Hű legyen? Kisasszony! - Úgy vélem a hűtlenséget, ha ez önök közt megígértetett, inkább bátyám vethetné ön szemére.
- AMÁLIA. Grófnő - miként érti ezt?
- JULIA. Az új lovag, más házához jövetel - engedje el a többit, kisasszony!
- AMÁLIA. Istenem! E gyanút, e vádat nem érdemlem. Én ártatlan vagyok. A világ félreérti a viszonyt - állásomat - s kárhoztat engem. De ön, grófnő: ön nem lehet oly igaztalan, mint az emberek; ön nem vádol engem.
- JULIA. Én csak afelett ítélek, mit látok. A kisasszony szabad - szabad magával - nézetei, lehet, mások, mint a felsőbb körök embereié. - S ki tiltja ezt? Szerencsének, boldogságnak nézi talán azt, melytől más mint kígyótól futna, s nyugodtan néz oly élet, oly jövő elébe, melytől más visszarettenne. - Szenkey úr gazdag és hatalmas, s gazdagsága elég kárpótlást nyújt.
- AMÁLIA. S ennyire ment-e már? Ez szörnyűség! Ön hibázik, istenemre, én szegény védtelen leány valék, kitéve a világ kajánságainak! Ön bátyja, a gróf úr megcsalt engemet, kigúnyolá szívemet. Lenézte a szegény színésznőt, s pénzéért játszószernek tekintett - s ez nem vala szép - nem vala nemes tett. - S most, midőn védelem végett e házba jövök, a világ gúnyt s gyanút halmoz ellenem. - S ön, grófnő, ön is vádol engem - ön, ki maga is nő és védtelen.
- JULIA. Védtelen; de azért tiszta, kisasszony. Igen, én nyomorúságom közepett is megtartám; s higgye el ön, sohasem tudtam volna e lépésre határozni magamat, hogy önhöz kérelemmel forduljak, ha attól bátyám sorsa nem függne.
- AMÁLIA. Én nem segíthetek - nem lehet - nem akarok.
- JULIA. Egek! Ön képes volna a bosszúállásra?
- AMÁLIA. Bosszúállásra, ki mondá azt? Én fájlalom sorsát; de a megbántott szerelem és leányi büszkeség nem könnyen feled.
- JULIA. A kisasszony leányi büszkeségről beszél? Ez különösen hangzik ön szájában.
- AMÁLIA. Különösen hangzik? Grófnő! Jogom volna kérdezni: miért? - Jogom volna mindazon kétértelmű szavakról, melyeket hallék, számot kérni. Én csak egyszerű leány vagyok: kegyed grófnő; de szívem s becsületem előttem szintoly drága, mint bárkié. -
- JULIA. Úgy vélem, hogy noha, mint ön állítja, bátyám megbántá is kegyedet: az ő társalkodása inkább emelte, mint csorbította a kisasszony hírét; s egy Zalánfy szerelmével bármi kis ideig is dicsekedhetni önnek mindenkor becsületet szerez. S midőn ön sérelemről,

fájdalomról beszél, midőn ily látogatást s kérelmet nem méltányol, valót szólva, akkor magát felölemeli önmagán. Én úgy hiszem: bátyám mindenkor elég udvarias volt modorában, viseletében, s változását, hidegülését bő kárpótlással fizeté ki erszénye; s mindenestre a vele kötött viszony nem adott oly sok és méltó okot a világnak gyanúra és rágalomra, mint e mostani.

AMÁLIA.

Grófnő! - Kegyed jogot igényel, jogot húz, előttem ily hangon beszélni. Kegyed azt véli, mert hozzászokott, hogy a szegény pór-születésű polgár örvendhet rajta, ha más hatalmasoknak eszközül szolgál. Én nem vagyok férfi, sem mívelt, eszes; s eltűrni tudnék minden dacot, megvetést, gúnyt; de leány vagyok. - Kegyed tudja, azt, mit tesz szívvel bírni, mit tesz szeretni, e legszentebb érzetet lealjasítva látni; s azt, kit tisztelénk, imádánk, egy hatalmas zsarnoknak látni, ki a szerelmet adónak tekint, ki, engedje el kegyed a többit elhallgatnom. Kegyed tévedettnek, alávalónak néz engem, s ezért, mivel születésem szegény, fennsőbbbségi hangon beszél előttem. De grófnő! Én önérzetemben megvethetem e rágalmakat, s mondhatom, miként a szív minden sorsban alkalmas nemes érzetet táplálni. - Igazolhatnám magamat a rágalmak ellen, egy szó által: de nyelvem lekötve van - és szenvedni - tűrni, ez a mi tulajdonunk. Kegyetek fényhez szoktak, s ragyogásban, látszatásban keresnek büszkeséget, dicset, meglelégedést, ha szinte a külső fény, s a gazdag termék szőnyegek szintűgy takarnak is gyarlóságot! Mi lenni akarunk becsületesek, s szívünk egyhangzásban óhajt lenni szavaink- s tetteinkkel; tetteink körül nincs sok lepel; ezért pusztán tűnnek elő gyengeségeink, míg a nagyok homályos tetteiket is fénnel, fátyollal tudják borítani. Kegyednek szabad rólam ítélni, bármit akar; de bármit ítéljen, el kell ismernie, hogy lelkem nem ok nélkül hideg egy olyanon segíni, aki szívemet kigúnyolá, szemérmemet oly mélyen megsérté.

JULIA.

Amália! - Ön méltatlan irántam! Igen, ennyi lelki fennsőséget nem vártam! Nem rangot, születést tekintek én: de szívet és lelket, s ki tagadhatná, hogy magas lélek magasabb körökben tenyészik? Pirulnom kelle elébb, hogy kénytelen valék önhöz jöni kérelem végett, s szavaim elárulák büszke szégyenemet, mely meghajolni nem akart. Én nyomorú, szegény vagyok: de tiszta kebellem; miért becsülném önt kevésre születése végett? De én - igen, nem vélem ön életét tisztának, s lelkem vádolt ön előtt meghajolni. - Most hiszem, hinni akarom, hogy ön ártatlan, s legyen bármiképp? önnek nemes szíve és nemesebb lelke van, mint a mindennapi embereké. Ím gróf Zalánfy Julia senki előtt meg nem alázta magát: most kérem a kisasszonyt, segítse bátyámon, amint hatalmában van. Lássá ön, az alispány engem szeret. Egy *i g e n* szó tölem feltörhetné bátyám zárát; de nekem nincs elég romlott lelkiismeretem, hogy szerelmet valljak haszonlesésből, jutalomért. Önhöz folyamodom, tehát. Női szív szánakozó szokott lenni. Ön sokat tehet itt: legyen jó egy szerencsétlen iránt, ki mindentől elhagyatott. Tegye meg, hogy bátyámmal beszélhessek. Ő hibázott ön ellen: de ön oly

jószívű lehet, mint mi szerencsétlenek, s keble a nyomorultak fölötti bosszúban gyönyört bizonyosan nem keresend.

AMÁLIA *zokogva.* Istenem - ön - grófnő, szétzúzta szívemet.

JULIA. Ön megindult; keblére fogadja a könyörgőt. *Felé szalad, s karját kiterjeszti.*

AMÁLIA *megöleli.* Miképp érdemlém ezt? Mit mondék szegény? Nem sértem meg önt? Bocsánatot, hogy fájdalommal elragadt. Ön méltányol engem, és én mindent feledek, ha érzelmeim elismertetnek. - Szóljon ön, mit tegyek?

JULIA. Engedje, tegye meg, hogy bátyámat láthassam. - Menjünk börtönébe.

AMÁLIA. Legyen, szavam bemenetelt szerz önnek. *Íróasztalához megy, s írni akar.*

JULIA. Mit készül ön tenni? Egyedül nem megyek.

AMÁLIA. Elkísérendem önt.

JULIA. Nem, nem, jöjjön ön is a börtönbe bátyámhoz. Azt nem engedhetem, hogy bátyám jótekonyságát meg ne köszönje.

AMÁLIA. Nem, nem! Öt nem akarom látni!

JULIA. Gyűlöli őt?

AMÁLIA. Nem, nem. De engedje ön a látogatást.

JULIA. Akkor én sem megyek.

AMÁLIA. Istenem, hová viszen ön! Kicsinynek, csekélynek akar-e látni maga előtt? - Hisz ön szerencsétlen! Legyen! Jó, megyek én is!

JULIA. Ezer hála önnek. - Ha úgy tetszik, menjünk.

AMÁLIA *félre.* Mit teszek! Szívem mentse ki e tettet! - *Elmennek.*

NEGVEDIK JELENET

Magányos börtön. Kálmán egy asztal előtt ül.

KÁLMÁN. Ezt mégsem érdemlém! Hiú valék, könnyelmű, s ha e nyomor nem felsőbb hatalom karjától ered: ez több mint büntetés. Én nem vétkezém, hibámat egy perc alatt helyrehozám, s most a törvény szigorúságát szenvedjem-e!? Felettem, tettem felett, mely igazságos bár, de fel nem világosítható, emberek ítéljenek? Néhány tudatlan hivatalt vásárló egyén, s egy elnök, ki irántam határtalan gyűlölettel viseltetik? S mit várjak oly bíraktól, mit oly törvénykezéstől, mint e miénk? Hazám! Hazám! S hazámfiak; volnátok csak egyszer ily szorongó helyzetben, azóta rég díszlenék törvényeitek közt a célszerű büntető törvénykönyv. Volna törvény helyes, és igazságos védelem: alávetném magamat szó nélkül bíráimnak: - de így nem szűnöm meg dacolni e félszeg eljárás ellen. *Az ajtón zörgés támad.* Valaki jó hozzám. - Hisz még a törvényszék nem ült össze!

ÖTÖDIK JELENET

Julia és Amália belépnek.

JULIA. *ölelésre rohan.* Kedves bátyám!

KÁLMÁN. Julia! - Te több vagy mint nő! - *ölelés*, több mint testvér!

JULIA. Meglepett jövedelem? Nem reményléd-e ezt?

KÁLMÁN. Ha szinte jóságodtól várhatám is, ki reménylette volna, hogy ez meg fog engedtetni? Hisz nálunk a vádolt már elítélése előtt büntetve van. Szerencsés még az is, ki, mint én, hogy a több rabtól tanácsot, útba igazítást nem vehessen, külön záratik. Julia, képzeld el e mi hazánkat s törvényünket; azon ember, ki országgyűlésen üléssel és szavazattal bír, elfogatik, bezáratik, pöre titkon vitetik, s még csak ügyvédével sem engedtetik megszólani.

JULIA. Ez sok, ez kegyetlenség!

KÁLMÁN. Ó, Julia, kedves testvér! Mondjam-e, hogy némileg ezt megérdemlém. Én szívemen viseltem hazám haladását mindenkor: azonban mégis legközelebb, midőn a megyei gyűléseken az elfogottak bűnvádi eljárásának jobbítása javasoltatott: én is ellene szegeztem magamat ezen korszerű rendeletnek. Volnék még egyszer gazdag és hatalmas: mindenben első lennék, ki olyas indítványokat pártolna, melyek a szegény elvetett népen könnyítenek. Lásd, nagyjainknak a nyomorúság iskolájában kellene járniok! - De mondd, miképp jövel hozzám?

JULIA. *Amáliára mutatva.* E nőt ismered? Ez összejövetelt egyedül jó szívének köszönhetjük.

KÁLMÁN. Amália, ön sokat tett értem; vegye érte forró hálámat.

AMÁLIA. Örömmel cselekvém, uram, amit lehete. S tettem köszönetet nem igényel.

JULIA. Bátyám! Mit reménylhetsz?

KÁLMÁN. Semmit, legalább semmi jót. Az alispány gyűlöl engem: ezt tudhatod, s mégis örvendek e gyűlöletnek, mert másként évekig kellene itt ülnöm, míg ügyem befejeztetik.

JULIA. S mikor lesz vége a pörnek?

KÁLMÁN. Úgy vélem, ma végítéletet kapok.

JULIA. Kálmán - istenem! Nem merem kérdezni. Mi ítéletet vársz?

KÁLMÁN. Egy-két évi fogság, Julia! - S nem több. Azonban rám nézve mindegy. Nevem bemocskoltaték, büntessenek, miként nekik tetszik.

JULIA. Ezt ne mondd. Ó, bátyám, nem képzelem, hogy az élet valaha itt hozzon össze bennünket! - Te csüggedtnék látszol - szemeid bágyadtak, s rajta sírás nyomai látszanak.

KÁLMÁN. A harag, szegény és a te sorsod könnyeket fakasztának ki szemeimből.

JULIA. Fölöttem ne aggódjál. Én szabad vagyok; s méltatlan volnék nevemre, ha szenvedéseimben lélekkel nem bírnék. - De te gyanú alatt és fogságban. Nemde sokat szenvedsz?

KÁLMÁN. Én férfi vagyok, de te gyöngé nő s védtelen! Én itt ülök, s ingyen hozzák helyembe eledelmet. De te, szegény, lakodban fázol és éhezel, s éjenként munkálkodnod kell. Arcod halvány, te nem vagy szokva a virrasztáshoz, nem munkához.

JULIA. Én örömet dolgozom.

KÁLMÁN. Örömet - s mégis lelket, testedet emészt. Julia, ha bűnöm van, melyért békén szenvedek, ez az, mert megbántottalak, s nyomorba taszítottalak. Bocsáss meg nekem ezért.

JULIA. Te ezzel oly gyakran szomorítasz.

KÁLMÁN. Mert mindenkor velem van képed, s öntudatom kínosan kel fel keblemben; s ha látom arcodat: mindenkor egy büntető bosszús angyalt érzek fejem fölött.

JULIA. Én testvéred vagyok! - Ily panaszokkal ne keserítsd magadat; ne engemet. Ha megbántál valakit, kiért aggódni kell; az nem én vagyok, hanem e leánya. *Amáliára mutat.*

KÁLMÁN. Amália?

AMÁLIA. Grófnő - istenem, kérem önt; ó, ne szóljon!

JULIA. Ő a mi jótevőnk! Egykor szeretéd őt, de szerelmét kigúnyolád, s őt kevésre becsüléd.

KÁLMÁN. Amália, hitelt ad ennek? - Ki mondá ezt önnek! - Hah! Tudom már: Szenkey mondá!

AMÁLIA. Tehát - mégis - csakugyan való! Uram! Hagyjuk ezt abba. Bohóság vala ezt megemlítenem; de szívem fájt, s én titkolni nem tudok.

KÁLMÁN. Amália, s ön gyűlöl engem? Kevésre becsül? Meghidegült irántam?

AMÁLIA. Ó, istenem!

KÁLMÁN. *kezét megfogja.* Én szeretem önt - s egykor a szebb napokban ön is melegen érzett irántam; én ifjú voltam, hiú, könnyelmű s büszke születésemre, hibázhattam; s midőn világ és szerencse összeesküdtek ellenem; azon keserű öntudatot kelljen-e magamban táplálnom, hogy ön is megvet engem, Amália?

AMÁLIA. *könnyezve.* Nem, nem! Nem gyűlölöm önt.

KÁLMÁN. Midőn utoljára együtt valánk, igen emlékezem e napra - Szenkey közbenjött. - Én gyanítám mindjárt szándékát; mi összecivódtunk, s csuda-e, ha fölgerjedésemben s egy vágytárs jelenlétében olyakat mondék, melyeket mondanom nem kelle vala. Szenkey megszűgá ezeket önnek, s ön hitelt ada neki, lehet, méltán. Ez vala minden vétkem. Szenkey önt szereté, engem gyűlölt. Ő eszes, de lelketlen ember; én tapasztalatlan és hiú valék. S így könnyen vezethetett a mélységbe, melyet gonosz szándékkal számomra készített.

AMÁLIA. Uram! -

KÁLMÁN. Igen, kisasszony, ő rémítő ember. Bosszú és harag mindenki gyöngesége. De midőn valaki időig táplálja bosszúállási tervét, s végbevitelére pénzt, fáradságot, színlett barátságot elővenni nem iszonyodik: az nagyobb gonosz, mint kit sokszor szerencsétlen sorsa a törvény szigorúsága alá vet.

AMÁLIA. Gróf úr! Megvallom, e szavak nekem fájnak. Ha ön e hangon beszél azon emberről: engem sért, és szavait tovább nem hallgathatom.

KÁLMÁN. Érzelmét méltánylom önnek! Bocsánatot kérek. Szenkey szereti önt, s látom, a kisasszony is őt. S én nem vádolom a kisasszonyt. Ön szívét követé, s ki követelhetné, hogy előbbi szerelméhez hű maradjon?

AMÁLIA. Uram, ön méltatlanul vádol.

KÁLMÁN. Lássa ön, én hiú vagyok, vagy nevezze ezt bárminek bennem. Megvallom, nekem fájdalmas, hogy ön engem, ki önt annyira szeretém, másnak szerelmiért oly hamar feledni tudott.

AMÁLIA. Nem, ne higgye azt ön, nem feledém önt. - De ön nem tudja viszonyaimat. Ha tudná, nem mondaná ezeket.

KÁLMÁN. S ön még képes magát menteni, Amália? Azon időben, midőn a gazdag Zalánfy szerelmével és pártfogásával dicselkedték, úgy tartom, szükség nem kényszeríthető arra, hogy az alispány házába lépjen.

AMÁLIA. Istenem, istenem, s ön is oly balul gondolkozik felőlem? Ezt nem érdelem.

KÁLMÁN. Kegyed nem szeret engem többé. Való, én hibáztam, s most szégyen, megvetett s rab vagyok, kegyed pedig gazdag, szeretett s hatalmas.

AMÁLIA. *sírva.* Gróf úr! - Ön igaztalan. Én soha senkit nem szerettem önön kívül.

KÁLMÁN. Mit? - Kegyed csak engem szerete, s kész vala mégis, kész vala oly ember házához menni, ki házának ellensége volt, ki engem gyűlöl, s kit alacsony bosszújáért megveték. - Ön teheté ezt, Amália? - Kegyed az alispányt szereté, nem pedig engem. - Amália, azon embert szerelmi tárggyul választá!

AMÁLIA. E gyanú - fájdalmas öntől - ő nem szerelmi társ - én ártatlan vagyok - ő testvérem. -

KÁLMÁN. Testvére?

AMÁLIA. Igen, ő testvérem; én nem valék önhöz gondolatban sem hűtelen. - Istenem! Mit mondék?

KÁLMÁN. Hah! Most nyílnak meg szemeim. - Ő tehát azon -? Igen, ki a Szenkey családdal Amerikába ment, s most álarcot visel, másnak hazudja magát. - Hah, nyomorú!

AMÁLIA. Istenem, hibáztam; én oly egyszerű vagyok. Bocsásson meg, gróf úr, ön nem fogja azért megvetni őt. Bocsásson meg neki értem! Nemde ön nem haragszik rá?

KÁLMÁN. Nem, nem, kedves Amália; legyen nyugodt. - *Félre.* Hatalmamban van a gyáva!

AMÁLIA. Helytelenül tévék; de bízom önben, hogy el nem árul. Azonban az idő elhaladt. *Juliához.* Távoznunk kell.

JULIA. Bátyám, reménylem, ismét látandjuk egymást.

KÁLMÁN. Úgy hiszem, Julia, most ismét bízom.

JULIA. Él szerencsésen. - *Ölelés.*

KÁLMÁN. Isten veled! - Isten kegyeddel, Amália! *Julia s Amália távoznak.*

HATODIK JELENET

Megyei tanácssterem. Zöld posztóval bevont asztal, székekkel. Két megyei hajdú rakosgat.

ELSŐ HAJDÚ Mihály, aztán tiszta papirost kell mindenki elébe tenni! Hiszen tudja már kend.

MÁSODIK. Ide vicespány úrnak kell egy darab, a szolgabírónak is egy; ez is okos caput ám, mindig jegyez, s azokat hazaviszi, s otthon ismét leírja - egész protokolluma van már; - pedig biz anélkül is meglehetne. - Lám a többi szolgabírák nem bánják, akárhogy megy a vármegye! - Itt a kövér táblabíró fog ülni: ennek nem kell papiros, mert úgylis mindig alszik; ezen másik elébe pedig két darabot leszek, mert szüntelen apró leveleket írkal és dobál a többinek. Ide is egy kell, pedig aki itt ül, csak golyókat fest papirosra. - No de úgylis van elég papirosra a megyének.

ELSŐ HAJDÚ. Így; most minden kész. - Ma rabokról lesz a kérdés, ugye?

MÁSODIK. Azt hiszem. - De csitt, jönnek!

ELSŐ HAJDÚ. Csoda! - Máskor mindig fél órával később kezdetett a kiszabott időn túl az ülés.

HETEDIK JELENET

Szenkey, és a törvényszék több tagjai jönnek.

SZENKEY. Tekintetes törvényszék, miképp említettem, akaratom az, hogy azon a várostól átküldött rab ügye végeztessék be! Ezt kívánom ma elítélni.

EGY TÁBLABÍRÓ. Miután tudomásomra a megye börtönében sokkal régibb és terhe-
sebb bűnnel vádolt rabok ülnek: óhajtottam volna inkább olyanok-
nak ügyét tárgyalni, kik már évek óta vannak pusztá gyanúra

befogva. Azonban, miután tekintetes alispány úrnak így tetszik, s a pör és vádlott előhozatott, ellene semmi kifogásom nincs. Jövendőre azonban óhajtanám, hogy a bűnbeli pörök felvételében idő szerinti sort tartanánk.

TÁBLABÍRÁK

mind. Helyes! Az észrevétel célszerű! Régibb pöröket kellene tárgyalni.

SZENKEY.

Ez ügy a közbátorságot érdekli, megyét és várost egyszersmind; úgy vélem, halasztást nem szenvedhet.

TÁBLABÍRÁK.

Legyen. - Helyes. Alispány úrnak igaza van. - Olvastassék a pör! -

SZENKEY.

Hozassék be a vádlott! *Egy hajdú kimegy.* Úgy gondolom, előbb általa hitelesíttessük meg vallomását, aztán fogjunk az olvasáshoz; hosszúra nem fog terjedni.

TÁBLABÍRÁK.

Helyes! Lássuk a vádlottat!

NYOLCADIK JELENET

Kálmán belép.

SZENKEY.

Ön előnkbe hívatott, hogy ügye bevégeztessék. A törvényszék ítélni akar ön felett. Fel fog olvastatni ön előtt vallomása. Figyelmezzen rá, nincs-e némi megjegyzése, s nem kíván-e valamit hozzáadni vagy lehúzatni. - Jegyző úr! Méltóztassék olvasni. -

JEGYZŐ

olvas. Zalánfy Kálmán -

KÁLMÁN.

Bocsánatot, uraim! Mielőtt pöröm vizsgálatába ereszkednének, kijelentem, hogy én e vallomást megtettem ugyan, miután arra sürgettetém: de azt valamit érőnek el nem ismerem. Ugyanis bátor vagyok itt, mint főnemes, a törvény ellenére tett befogatásom s börtönzésem tekintetében ünnepélyes ellenmondást nyilvánítani. Törvényeink állnak még, melyek hazánk nemeseinek szabad védelmet engednek. A tekintetes megye törvényszerű s igazságos kötelessége, hogy szabadságomat visszaadja, különben minden eljárást törvénytelennek, igaztalannak s annál fogva semmisnek tekintem.

SZENKEY.

Jegyző úr! Méltóztassék a törvényt olvasni.

JEGYZŐ

olvas. El lehet fogni a nemest is akárkinek a gyilkosság, lopás, ragadozás, rablás, útonállás, gyújtogatás miatt hevenyében vagy a tetten, avagy folyvásti üldözésben, habár a célba vett bűnt még el nem végezhetette is. - S továbbá: azon nemeseket, kiknek vagy semmi, vagy lakjukon kívül alig van ingatlan vagyonuk, és gonosz-tettük kétségesen kívül van, ha hevenyében vagy a tetten el nem lehetett is őket fogni; a nyomozás előtt is elfoghatják tulajdon bíráik.

SZENKEY.

Reményilem, meg fog ön nyugodni e felett.

KÁLMÁN.

Én ártatlan vagyok. Azonban ki kell jelentenem, hogy e különben tisztelt törvényszéket nem ismerem el, így amint van, illető bírámnak.

SZENKEY. Nem ismeri el ön? Mi kifogása lehet az ítélőszék ellen?

KÁLMÁN. Mi kifogásom lehet, alispány úr!? Én úgy vélem, s erősen hiszem, hogy nemesnek csak nemesek lehetnek bírái. Egy megyei törvényszék tagjainak, hogy fölöttem, mint bármely nemes fölött ítélhesse nek, nemesi rendből kell lenniök, s itt e megkívánhatóság hiányzik.

EGY TÁBLABÍRÓ. Ez vakmerőség! - széksértés!

MÁSIK TÁBLABÍRÓ. Gondolja meg ön, hol áll, s vigyázzon szavaira.

SZENKEY *félre.* Mit akar ez? *Fenn.* Ön nem tudja, mit beszél.

KÁLMÁN *előbbre lép.* Igen, uraim, én tudom mit beszélek. Sohasem ismerem el egy oly törvényszék fölöttemi hatóságát, melynek elnöke paraszt - alacsony szolgai születés.

TÁBLABÍRÁK. Mi ez? A rab eszelős!

SZENKEY. Vitessék vissza börtönébe!

KÁLMÁN. Nem, uraim, elmém ép, s vissza nem térek addig, míg el nem végzem. Itt ülnek egy törvényszék érdemes tagjai; tisztelettel tekintenek elnökükre, s nem tudják, hogy az egy alávaló, szennyes pór, aljas csaló, ki idegen név alá rejti el születését; nem tudják, hogy alispányuk egy nyomorú álarcviseelő, ki egykor szolgám volt, kit egykor mint bűnöst udvaromból kiűzettem, ki álarcossága által kétszeresen szolgájává, rabszolgájává alacsonyította magát, s kit én, a bevádolt, mint akárki, nagyobb hatalmaskodás büntetése nélkül *arcul csapja* arcul csapok, s megvetek.

SZENKEY *felugrik.* Hah! Ördög! Vigyétek! Fojtsátok meg!

TÁBLABÍRÁK *felugrálanak.* A törvényszék méltósága meg van sértve! Mindaddig, míg alispányunk magát nem igazolja, vele egy széket nem ülünk.

EGY TÁBLABÍRÓ *Kálmánhoz.* Mind ezt egykor be tudja ön bizonyítani?

KÁLMÁN. Kész vagyok. - Nézzék önök, nem valót szólék-e; nézzék sápadását, álarcát letéptem.

SZENKEY. Uraim! Ha e vádoltnak mondása alapos volna is: a törvény értelmében ellenem csak a Szenkey neven jövőnek lehet emelni; idegenre vétkem nem tartozik. Egyébiránt a szék tagjait velem ülésre nem kényszeríthetem, s azért az ülést eloszlatom. *Elindul, mentében Kálmánhoz.* Ön győzött; de meglássa: győzelme miképp fog végződni!

EGY TÁBLABÍRÓ *a másikhoz.* Én az egész történetet nem értem. Hát hiszen tegyük azt, amit a tekintetes elnökünk kíván; ne bosszantsuk fel. Miért nem diktálnak nagyobb büntetést?

MÁSIK TÁBLABÍRÓ. Hisz nem arról van a szó! Kolléga uram mindig aludt, s nem tudja, mi történt.

TÁBLABÍRÁK. Ez különös! - Nem reménylettem volna! - Menjünk mi is! Ejej! Ez szörnyűség! *Főcsóválás, egy egymásközti beszélgetés közt a függöny legördül.*

ÖTÖDIK FELVONÁS

ELSŐ JELENET

SZENKEY

egyedül. Most vége mindennek. Az álom eltűnt, s ismét viharos tengeren vagyok. Gazdagság, hír, név egy szóra veszve vannak. - Óh, én akarék bosszút állani, s magam levék az áldozat. Most mit ér tudomány, tapasztalás, férfiúi erő? Visszaesem a szolgai sorsba, hol rám többé isten vigasztaló napja nem fénylik. Szolga? - szolga legyek? Nem; inkább meghalok. De előbb bosszút állok. - Örvénybe taszított, s én magammal rántom őt annak fenekére. Hazám, hazám! mindez nem történnék, ha annyi jó gyermekedhez mostoha nem volnál. *Az asztal mellé ül, s fejét kezére támasztja.*

MÁSODIK JELENET

AMÁLIA

szobájából kilép. Gondolkozik! Istenem, mit szóljak hozzá? Merjem-e vigasztalni? - Bátyám! - Nem szól! - Kedves bátyám! -

SZENKEY.

Te vagy, húgom? Miért jössz?

AMÁLIA.

Vétettem ellened - fájdalomnak oka én vagyok. - Bocsáss meg!

SZENKEY.

Te nem tudád, mit cselekszel. Szerelmed elkábított; te nem ismeréd őt; nem tudád, hogy e titok fölfedezésével mi hatalmat adsz kezébe. - Húgom, te szerencsétlenné tevéd bátyádat!

AMÁLIA

sírva. Megérdemlem, hogy kárhoztass, elűzz magadtól. Döre, rossz leány vagyok. Te oly jó valál hozzám, s én - bátyám - istenem! -, csak ne nézz oly szívrepesztve rám. Ó, mit tehetnék, hogy hibámat helyrehozhassam!

SZENKEY.

Itt nem segít semmi, csak egy -

AMÁLIA.

Csak egy? És az?

SZENKEY.

Én határozott vagyok; - mit teendek, meg fogod látni. Most még néhány szóm van hozzád magadért, tenhasznodért.

AMÁLIA.

Ó, ne szólj így hozzám. Nem értelek; de beszéded megfagyasztja véretem. Mit akarsz tenni? Ha itt neved becsstelen; jer, hagyjuk itt e földet! Másutt is isten ege világít fölöttünk. Hadd itt a jószágot, mely nem a miénk, a nevet, melyért üldözni fognak. Ha szegények leszünk is; azért nem esünk kétségbe. Hisz mi szenvedénk már szegénységet, megvetést, s nyomorultak nem leszünk, mert munkálkodni és túrni tudunk, mely kinccsel a gazdagok nem bírnak. Menjünk messze, messze; s ha minden elhagy is, hangom még mindig képes lesz a szükségeseket megszerezni. - Énekelni és dolgozni fogok érted, s meglásd, boldogok leszünk. - Fejed rázod?

Miért nem akarod e várost itthagyni? Mi köt e vidékhez? Megveted tanácsomat? Én nem tudok többet ajánlani. - Magamnál többet nem adhatok.

SZENKEY. Nem, húgom, nem távozom. Meggyőzve lásson-e engem az, kit gyűlölök? Nem, soha! Most még százszorta jobban gyűlölöm őt, mint valaha. Erősebbnek érzem magamat, erősebb akarok lenni a legyőzetésben, mint vélné. Ő meggyalázott engem, s én -! De hagyjuk ezt, ez nem tartozik rád. Elég jókor lesz később is megtudnod. Most figyelmezz arra, mit mondani akarok.

AMÁLIA. Te valamely borzasztó tervet forgatsz elmédben, látom azt. Ó, hagyj föl ezzel! Elégedjél meg az élettel, úgy, amint van; nem akarok hallgatni, nem szavaidra figyelmeznem: de kérni, hogy feledd a történeteket, légy ismét nyugodt, s jer velem távol vidékbe!

SZENKEY. Figyelmezz szavaimra, leány, mert egyszer késő leend. Rám ne ügyelj. Én tudni fogom, mit teszek. De te nő vagy és védtelen. Íme, e jószág többé nem enyém. Nevem, vagyonom más tulajdona. De ha pör indíthatnék is ellenem, azon javak, melyeket enmunkásságom után szereztem, idegenéi nem lehetnek. Mindaddig, míg elítélve, és így bűnös nem vagyok, saját szerzeményeimről szabadon rendelkezhetem. Ezek elegendők lesznek számodra, hogy jövőd biztosítva legyen. Egy csomót adandok kezédbe. Végredeletem lesz abba foglalva. Tedd el; s ha meghaltam; ne mulasd el magadat tüstént örökösömnök kihirdettetni. Reménylem, senki sem fogja tőled a hagyott javakat követelni; s így bár szegénynek születél is, nem leendsz kénytelen vagy a változó nép kegyét keresni, vagy büszke gazdagok hajlékához járulni. Értettél?

AMÁLIA *sírva.* Ó, te igen kegyetlen, s igen jó vagy egyszersmind. Ne szólj ezekről. Hadd el mindenedet, legyek szegény, nyomorú, csak ne hagyj el. Mit ér nekem - mit ér pénz, vagyon, mit ér minden, ha te nem leszel? Ha tudnom kell, hogy miattam, énért - óh, istenem! Hisz te nem hagysz el engem, szegény húgodat. - Haragudjál rám, csak ne hagyj el!

SZENKEY. Nyugodjál meg, nem haragszom, szeretlek, miként ezelőtt; de aminek meg kell történnie, azt te meg nem akadályozhatod. Te úgysem valál megelégedve házammal. Ifjú valál, s én szigorú és komoly; - s most szabad léssz! - Koronként megemlékezendel rólam, kit a sors küzdeni s jobb sorsért lángolni állított elő: de ki óhajtott célt nem érhet egészen. Azonban miért beszélem ezeket? Megyek, az irományt kezédbe adom.

AMÁLIA. Bátyám! Ne menj még el.

SZENKEY. Mit akarsz, hisz még látjuk egymást.

AMÁLIA. Ó, ne távozzál! Nem tekinted kérelmemet. Megvetsz. Te olyan hideg valál mindig!

SZENKEY. Gyermek! Én javadat kívánom! Testvéred akarok lenni. *Bemegy.*

AMÁLIA. Istenem! - Ő halni akar; igen; halni akar! - *Egy székre ereszkedik.*

HARMADIK JELENET

- JULIA *belép.* Köszönet, köszönet önnek, kedves kisasszony! Ön oly jó volt, hogy bátyámért közbeveté magát. Vegye köszönetemet.
- AMÁLIA. Grófnő, mit beszél ön?
- JULIA. Igen; künn hallám a megye szolgálaitól, hogy bátyám elítélése elhalasztatott, s börtönébe visszavitetett. Minek tulajdonítsam ezt másnak, mint önnek? Ön elég szerény a hálát el nem fogadni; de én érzem a jó lélek munkáit. Ön nagyon lekötöztet engem, Amália!
- AMÁLIA. Ön téved, fölötte téved.
- JULIA. Mit - tán nagyobb veszély fenyegeti testvéremet?
- AMÁLIA. Nem, grófnő - ön testvére ép - s nincs mitől tartania. Bátorságban van. De - ó, istenem! Mi vagyunk - bátyám van veszedelemben. - Az ön bátyja, igen, a gróf örvénybe taszíta bennünket.
- JULIA. Bátyám?
- AMÁLIA. Igen, és én. - Mert én valék a nyomorú, hálátlan s esztelen, ki sírját megástam boldogságunknak, s bátyámat örökre elvesztém.
- JULIA. Miképp? - Szóljon ön!
- AMÁLIA. Ó, hát nem emlékezik-e ön, hogy a gróf előtt kivallám, miként az alispány entestvérem. Akkor láttam mindjárt a gróf homlokát redőkbe vonulni: ó, de nem vélém, hogy e redőkből házunkra oly vihar vonuljon. A gróf a törvényszék előtt kigúnyolá bátyámat, mint ki hajdan szolga vala, s álarcviselőnek bélyegezé. S most ő hideg, mint kő; el akar hagyni - s látása, szavai széttépik keblemet.
- JULIA. Való, való. Ez nem is fordult meg elmémben. Azt véltem, hogy ő nevét törvény szerint viselé. - Ez nem szép, nem nemes tett vala, a világ előtt ily csalárdságot üzni.
- AMÁLIA. Mit tudám én, törvényes vala-e, vagy nem?- Önök által vádoltattam életem módjáért, és szívem el nem viselheté e vádat; kimondám, mit el kelle vala rejtenem, mert szívem fájt egy általam szeretett férfi félreértése miatt. S most mindenki szeretetét elvesztém.
- JULIA. És testvéremmel mi történt?
- AMÁLIA. Testvérével? - Hiszen mi történt volna? - Ő mégsem gyöngéden bánt velünk - s tőle kétszeresen keserűen esik e csapás! - Ő másodszor is visszaélt gyöngeségemmel. - Ez nem volt szép! - Szegény bátyám!
- JULIA. Ön bátyja megérdemlé ezt - én sajnálom önt - de lássa ön, a bűnnek buknia kell. Eszerint ajánlom magamat.
- AMÁLIA. Mit? Ön el akar hagyni? Ön nem mehet most, nem fog elmenni.
- JULIA. Mit akar velem a kisasszony?

- AMÁLIA. Mit akarok? Midőn önnek, grófnő, szüksége vala rám; midőn még segedelmet reménylt hatalmamtól, akkor önként hozzám jött, nemde? S nem távozik, míg kívánságát meg nem nyeré; most önök nem félnek: s megvetve hidegen távozik ön a szegény leánytól. Mondja meg ön: ez-e azon udvariasság, mit az önök palotáiban gyakorolnak és tanulnak.
- JULIA. Ön balul vélekedik rólam. Látja, én nem vagyok gazdag, sőt inkább szegény s nyomorú. Vélhetném-e, hogy ön rám számoljon? Mit tehetek én?
- AMÁLIA. Sokat - mindent -, ön szólhat bátyjával. Kérje őt, hogy vonja vissza szavát. Jelentse ki, hogy amit mondott, nem való, költött, hogy azt csak haragjában, kétségbeesésében mondá. Így ismét helyreáll, reménylem, bátyám becsülete: addig pedig beszéljen ön bátyámmal is. Ő szereti önt. Ó, ha tudná ön, mennyire szereti a grófnőt! - Istenem, ön szava, egy vigasztaló szava mindent tehet nála; - s én ismét visszanyerem bátyámat.
- JULIA. A kisasszony igen sokat kíván!
- AMÁLIA. Sokat, grófnő? Sokat kívánok?
- JULIA. Fájdalom. Mit vél ön, bátyám miképp volna kész visszavonni kimondott szavát, s miképp javasolnék neki ilyesmit? Kisasszony! Ő hibás tán; de azért nemes és Zalánfy vér!
- AMÁLIA. Jó. Megnyugszom ebben is. Önök jobban tudják, vajon összeférhető-e ez a becsülettel, lovagisággal, nemeseredettel; - noha pedig úgy vélem: nem első tett leende, melyben a nemes vérű magyar, szavát mint helytelent megsemmisíti. - Azonban ezt ítélni nincs erőm. Önök elmések; nekem csak érzelmeim vannak: de azt tudom, hogy ön ismét földeríthetné bátyámat. Ó, tudja-e azt a grófnő, mit tehet a szerelem szava? Szabadító angyala lehet ön bátyámnak, ne vonja meg tőle jószágát!
- JULIA. Úgy vélem, oly szilárd és erős férfiúnak, milyen az ön testvére, nincs szüksége nő vigasztalására.
- AMÁLIA. Ó, istenem! Ön még nem tudja: ő halni akar, elhagyni engemet!
- JULIA. Halni? Miképp?
- AMÁLIA. Mit tudom én? Homályos és hideg beszédéből könnyen megérthetem, hogy ő nem akar élni. - Én nem tudom vigasztalni; de ön visszaadhatná életét; csak néhány szó, néhány édes szó az ön ajkairól elfeledtetik vele a halált. Legyen ön szánakozó irántam!
- JULIA. Reményli ön bizonyosan, hogy szavam megmentheti életét?
- AMÁLIA. Igen, igen, miként ne? Hisz ön becsesb előtte, mint az élet.
- JULIA. A kisasszony saját szíve után ítél. A lélekben eltökélt férfiúi határozat nem mindig hallgat a szív hangjára. - Azonban ön szíves volt irántam, midőn bátyám ügyében önhöz folyamodtam, s miként mondá, élet forog kérdésben; így megkísérlem, kiengesztelni őt az

élettel, bármily öntagadásba kerüljön is, hogy ahhoz, ki családunkat gyűlöli, nyájas szavakat mondjak.

AMÁLIA. Ön megtartja őt, igen, megtartja életét. Köszönet, forró köszönet, grófnő. *Kezét csókolja.* Ó, ha meghálálni tudnám ezt!

JULIA. Hol van az ön bátyja?

AMÁLIA. Szobájában; de mindjárt hozzám jövend; addig, ha úgy tetszik, menjünk szobámba.

JULIA. Amint ön akarja. *Elmennek.*

NEGYEDIK JELENET

SZENKEY *kilép.* Húgom nincs! - Hová ment? - Tán szobájában lesz. *Menni akar.*

KÁLMÁN *belép.* Ki hozatott engem ide?

SZENKEY. Én.

KÁLMÁN *megvető mosollyal.* Ön?

SZENKEY. Az alispány.

KÁLMÁN. Én nem ismerek alispányt.

SZENKEY. Még az vagyok. Azonban nem mint tisztviselő hívatám önt; hanem mint magányos személy, mint ember. Ön engem megsértett, meggyalázott, a törvényszék színe előtt gyalázott meg. Ez bosszút kíván. Ön semmivé tevő tekintetemet a megyében, s közbeszéd tárgyává magamat. Mindemellett is elég erőm volna önt megbüntetni, hatalmamban állana semmivé tenni önt: de én más bosszúállást óhajtok. Elégtételt kívánok öntől.

KÁLMÁN. Mit akar velem?

SZENKEY. Meg kell vívnia velem, válasszon fegyvert.

KÁLMÁN. Vívnom? - Önnel? - Nem, soha!

SZENKEY. Ön visszaretten a párbajtól? - Ez gyávaság!

KÁLMÁN. Nem gyávaság, karom mindenkor kész a kihívó ellenében. De én csak magamhoz hasonlókkal vívok.

SZENKEY. Uram, miként érti ezt ön? -

KÁLMÁN. Úgy, hogy pórral s ki egykor szolgám volt, párviadalba nem bocsátkozom.

SZENKEY. Gróf úr, éltem végső pillanatiban nem akarom keblemet fölingereelni. De őrizkedjek ön is indulatit fellázítani; mert lehet, hogy többé nem lesz ideje lelkével kibékülni. - Válasszon ön fegyvert.

KÁLMÁN. Nem vívok.

- SZENKEY. Nem? - Nem akar ön vívni? Mert ön fellebb érzi magát nálamnál? Ön fényes születésű, főrangú; de tunyasága, kicsapongásai s elkövetett vétke, mely a törvény szigorúságát vonta maga után, lehúzták önt méltóságából mélyre, alacsonyabbra, mint a legszegényebb pórt, ki becsületesen eszi kenyerét. - Én munkáim s hűségem árában egykori jótevőm javait magamévá tettem, szorgalmam többet szerze azokhoz, hírt, becsültetést, hivatalt nyertem; s mégis, ugye ön föllebb áll nálamnál? Ön megvethet engem, mert ön ősei érdemeit, idegen érdemeket hozhat elő, s én csupán saját fáradozásaimat említhetem? Azért, mondom, ön illetlennek tartja velem megvívni. - Ön gonosztevő, éji rabló: én tisztviselő s önnek bírása - s ön mégis felülérzi magát rajtam?! Ez nemde okszerű, helyes? Törvényhozók, alkotmányszerzők, nézzétek e szép viszonyt, e szép igazságot!
- KÁLMÁN. Mit akar ön e haszontalan ékes szavakkal? Ön szolgám volt egykor, s én nem vívok. Ön álarcot vett fel, s a törvény szerint rabszolgává tette magát. Ez alattomos, undok gonoszság vala; ily gonosztevőt, rabszolgát csak megvetek.
- SZENKEY. Míg fölöttem ítélet nem hozatott, szabad s büntetlen vagyok. Lássunk a dologhoz! Mondja ön, mily fegyvert kíván!
- KÁLMÁN. Önhöz nincs több szavam. *Menni akar.*
- SZENKEY. Megálljon, uram! Tőlem nem szabadul oly könnyen. Vissza! Különben keresztüllövöm önt.
- KÁLMÁN. Ez szörnyű! - Hisz ezt csak alacsony rabló - útonálló teszi. Én nem vívok.
- SZENKEY. Vigyázzon ön magára, különben élve ki nem megy e falak közül. *A pisztolyt felé szegzi.*
- KÁLMÁN. Hah, ez alávalóság, nemtelen gyáva tett, engem így kényszeríteni! Ki teheti ezt? Mi joggal? Én nem tudom: mi az igazság, mit tart méltányosnak a világ ítélete. Ily viadal megtagadása soha kárhozatást nem talált, s így teljes joggal visszavethetem azt.
- SZENKEY. S én teljes joggal kényszeríthetem önt. Tudja meg ön, én halni akarok: de bosszulatlan e földet itt nem hagyom. Ön mindenemtől megfosztott: nevemtől, becsületemtől, s e meggyaláztatásért vónia kell velem!
- KÁLMÁN. Ez ocsmányság - e bánásmód nem emberi!
- SZENKEY. Önnek vónia kell. - Öné az első lövés, s lehet, porba hullok ön előtt; s akkor ön szabad. Ön különben is adós egy párbajjal, melyet egykor lekönyörögtem öntől; ön akkor engem félénknek tartta, nemde? Most, uram, visszaveszem kérésemet, s kiállok önnel, ha ezer halált ont is rám. Önnek el kell a párbajt fogadnia, vagy e ház lesz mindkettőnknek temetője.

KÁLMÁN.

Legyen, mert éltem forog veszélyben, elfogadom mint éltem védelemeszközét: de nem mint rendes és jog szerinti párviadalt, melynek lelkem most és mindenkor ellene mond. - Jó! - Adjon ön fegyvert - álljon előmbe, s keresztüllövöm mint gyilkost, ki éltem ellen törekszik.

SZENKEY.

Itt a másik szobában! - Menjen ön! *Félre*. Mégis bosszulva vagy bosszúért küzdve halok el, s ha fegyverem szerencsés lesz, e szer *egy kis üveget mutat fel* megment az élet terhétől! *Elmennek*.

ÖTÖDIK JELENET

KATI

belép. A kisasszony mégsem jő. Nem tudom, miért jár ezen házhoz. Én félek e helyen; minden olyan szomorú és haragos itt, mint néha tanítóm volt, ha leckéinket nem tudtuk. Aztán mióta ide járni kezdünk, a méltóságos gróf urat sem láthatjuk. Mit beszélek? Hiszen a gróf úr még azelőtt eltűnt tőlünk, mikor e házat ismertük. Már akármin van, de csak mégis e háznak tulajdonítom, hogy urunk elveszett. - Istenem! Mi szép ifjú és jó ember volt ő! Szegény kisasszony! *Egymás után két lövés hallik*. Haj! - ! Istenem! Mi volt ez? Megnézem, mit lőttek. *Kiszalad*.

HATODIK JELENET

AMÁLIA.

Juliával a szobából kirohan. Itt nincs senki. - Merre, merre történt a lövés?

JULIA.

A hang kívülről jött!

AMÁLIA.

Menjünk! Ó, mi volt ez? Mint reszketek! *Kifutnak*.

HETEDIK JELENET

SZENKEY.

előfut. Meghalt! - Bosszulva vagyok! S most nekem is halnom kell. *Az üvegcsét előveszi*. Munkáim gyümölcse, egy egész élet fáradalmiból merített kincs kezemben - ezen üvegcsé, egy kis ital! Ezért küzdöttem-e annyit - hogy e halálhozó nedvet nyerjem jutalmul! - Isten, isten! Teremtsd egyformává az embert! - s ne engedd, hogy félszeg tudomány s ostoba törvények embert embertől elkülönítsenek, s akkor milliók forróbban áldandják nevedet. Bűnöm, ha volt, az egyedül az emberi társaság félszeg alakításából s nyomás, megvetés, lenézésből eredt, mert lelkem ég felé tört, s lerázni akarám a vasláncokat, melyek emelkedésemet gátolták. Leend-e egykor a szegénynek jobb sorsa? Eltiltva lesz-e századokig milliók előtt a szabadság s alkotmányos élet? - Lesz-e idő, midőn a férfira, kit érdemei, tudománya fölemelnek, nem kiáltják rá: „Le a polcra, pór

vagy, s törvényt hozni s azt végrehajtani nem érdemled!” - Igen, lesz még egy jobb idő! - Ó, meghalni ily korán! - erőteljesen! - Húgom! Te egyedül maradsz, de még boldog lesz; hisz boldog az, ki magas vágyakat nem hord magában. - Hah! Miért ez ellágyulás? Élnem nem lehet! Üdvöz légy istenerejű ital! - Üdvöz légy! *Az üveget kiissza, s asztal mellé székre ereszkedik.*

NYOLCADIK JELENET

AMÁLIA *Juliával belép.* - Bátyám itt! Hála - nincs semmi baj!

JULIA *Szenkeyhez megy.* Ön búsnak látszik.

SZENKEY. Ki szólít. *Hátrafordul.* Kegyed, grófnő?!

JULIA. Amália azt mondá, hogy ön szenved, én sajnálom azt. Ön egykor melegen nyilatkozott irántam; szabad-e most is hasonló érzetéről meggyőződnom?

SZENKEY. Kegyed, kegyed mondja ezt? Nem tudja, kivel beszél?

JULIA. Tudom, s mióta ön Amáliának testvére, többre becsülöm önt. Tudhatja, miért. Ne legyen ön csüggeteg; ha részvétem némi érdekléssel bír ön előtt, fogadja el azt.

SZENKEY. Julia - grófnő - késő, késő - én szerettem kegyedet! - S megérdemlettem volna részvétét, barátságát. - Kegyed büszke, hideg volt hozzám. Keblem nemtője lehetett volna: hidegsége elfásulttá tett; - most többé nem érdemlem kegyed részvétét, nem szavát - tekintetét - elraboltam kegyedtől mindent, rossz, bűnös vagyok, s a haldoklónak nincs többé meleg szívre szüksége.

AMÁLIA. Haldoklónak! Bátyám - istenért! - *Ráborul.*

SZENKEY. Ön bátyja - velem vívott - ő meghalt, megöltem őt. Ott a másik szobában. -

JULIA *sikoltással a szobába fut.* Meghalt! - Gyilkos! -

SZENKEY. Én - halok - húgom - az iromány - egy imádságot értem, s egy könnyet! - Ó, istenem! *Meghal, s összerogy.*

AMÁLIA. Irgalmas ég! - *Ráesik.*

KILENCEDIK JELENET

TOLLASI *belép, s a történetet látva, megütközik.* Mi ez? - Hah, bizonyosan párviadal! Íme a halál és bánat egyenlővé tevék a két nőt. - Ez érdekes újdonságot még a holnapi hírlapba iktatom. Azért órát, napot, helyet feljegyzek. *Tárcáját kiveszi és ír.*

A függöny leesik.